

DESMIT GADI BEZ EKSEKVATŪRAS

Publiskā kārtība Briseles Ia regulas un Latvijas tiesību izpratnē

Dr. iur. Lauris Rasnačs

Rīgas Juridiskās augstskolas asociētais profesors

zvērināts advokāts, partneris SIA “Zvērinātu advokātu birojs RASNAČS”

SATURA RĀDĪTĀJS

1. Eksekvatūras atcelšana Eiropas Savienībā	3
1.1. Eksekvatūras atcelšanas ģenēze.....	4
1.2. Eksekvatūras atcelšana Latvijā	8
2. Atkāpes no automātiskās atzīšanas un izpildes.....	12
3. Publiskās kārtības jēdziens	17
3.1. Publiskā kārtība Eiropas tiesību telpā.....	17
3.2. Prakse dalībvalstīs: publiskā kārtība Briseles Ia regulā	26
3.3. Latvijas tiesiskās sistēmas publiskās kārtības vērtības.....	34
4. Procedūra un iebildumu celšana pret automātisko eksekvatūru	46
Kopsavilkums	52

Ir aizritējusi pirmā desmitgade kopš ar Regulu 1215/2012 (turpmāk – **Briseles Ia regula**¹) Eiropas Savienības robežās atcelta eksekvatūras procedūra,² iecerot atvieglot dalībvalstu nolēmumu atzīšanas un izpildes procesus, kā arī samazināt ar tiem saistītās izmaksas un tiesu sistēmu noslogotību. 2025. gads iezīmēja ne vien apaļu dokumenta aprites jubileju,³ bet atnesa arī Eiropas Komisijas publicēto ziņojumu (turpmāk – **Komisijas ziņojums**) par Briseles Ia regulas piemērošanas praksi.⁴ Autora ieskatā, šī ziņojuma gaismā ir piemērots brīdis kritiski paraudzīties uz eksekvatūras atcelšanas rezultātiem, īpašu uzmanību pievēršot tiem Briseles Ia regulas elementiem, kuros pilnīgs viendabīgums ar nolūku vai nejauši nav ticis panākts.

Nav šaubu, ka Briseles Ia regula ir devusi būtisku pienesumu Eiropas Savienības tiesiskajai integrācijai. Tomēr katrs šāds solis vienotas prakses virzienā vienmēr saskaras ar dalībvalstu individuālajām vērtībām, kuras nepieciešams līdzsvarot ar harmonizācijas prasībām. Raksts iecer palikt zem palielināmā stikla problemātiku, kas rodas, Savienības dalībvalstu nolēmumu beznosacījumu atzīšanai un izpildei nonākot kolīzijā ar tādām dalībvalstu tiesību sistēmu iezīmēm, kas Briseles Ia regula 45. panta 1(a) punktā apzīmētas ar terminu sabiedriskā (publiskā) kārtība jeb *ordre public*. Statistiskas nozīmē atteikumi uz šīs atrunas pamata ir relatīvi reti un pārsvarā gadījumu saistīti ar tiesvedībā pieļautiem procesuāliem pārkāpumiem, proti, dalībvalsts liegumu atbildētājam piekļūt taisnīgai tiesai. Kamēr šīs kategorijas *ordre public* pārkāpumi lielā vairumā gadījumu tiks atzīti par šķērsli automātiskai eksekvatūrai, mazāk diskusijas ir bijušas par to, vai ar publiskās kārtības jēdzienu tiek pasargātas arī cita veida (t.i., zemāka ranga) vietējās tiesību tradīcijas un principi. Pieejamā literatūra un autora profesionālā pieredze rosināja uzdot šī raksta pamatjautājumu – vai publiskās kārtības vērtības izriet arī no dalībvalstu civiltiesību prakses un normām, nevis tikai cilvēktiesībām un konstitucionāla ranga normatīvajiem aktiem?

¹ Dēvēta arī par Briseles Ibis regulu (Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 12. decembra Regula Nr. 1215/2012 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās).

² Ar eksekvatūru saprotama procedūra vienas valsts tiesas sprieduma atzīšanai un izpildes atļaujai citā – izpildes (sauktā arī par uzņemšanas) valstī (skat.: <https://tezaurs.lv/eksekvat%C5%ABra> [Skatīts 30.10.2025.]).

³ Saskaņā ar 66. pantu Briseles Ia regulas temporālais tvērums ir ierobežots ar tiesvedībām, kas uzsāktas, publiskiem aktiem, kas sastādīti vai reģistrēti, un tiesu izlīgumiem, kuri apstiprināti vai noslēgti, sākot ar 2015. gada 10. janvāri.

⁴ Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the application of Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast). Brussels, 02.06.2025. COM(2025) 268 final. Pieejams lejupielādei šeit: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2025\)268&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2025)268&lang=en) [Skatīts 27.10.2025.].

Atbilde uz šo jautājumu prasa vispusīgi palūkoties uz Briseles Ia regulu un Eiropas Savienības tradīcijām to kopainā. Lai lasītājam sniegtu kontekstu definētā jautājuma iztirzājumam, raksts iesākumā aplūkos ceļu līdz pilnīgai eksekvatūras atcelšanai, izdarot secinājumus par šī režīma šī brīža efektivitāti kopumā. Kā nākamajai raksts pievērsīsies Briseles Ia regulas 3. iedaļai ar nosaukumu “Atzīšanas un izpildes atteikums”, kurā paredzētas atkāpes no eksekvatūras atcelšanas. Šī nodaļa ievadīs raksta noslēdzošo sadaļu, kurā kā, domājams, vissvarīgāko no 45. panta pirmās daļas automātiskās atzīšanas un izpildes atkāpēm raksts analizēs tieši publiskās kārtības klauzulu un tās saturu.

1. Eksekvatūras atcelšana Eiropas Savienībā

Autors atzīmē, ka šajā rakstā eksekvatūras atcelšanas jēdziens ir ierobežots ar tā piemērošanu Eiropas Savienības dalībvalstu kontekstā Briseles Ia regulas izpratnē. Paralēli Eiropas Savienības regulējumam, protams, attiecībā uz trešajām valstīm turpina pastāvēt Civilprocesa likuma 77. nodaļā paredzētais vispārējais regulējums. Tāpat netiek ignorēts, ka arī Eiropas Savienības ietvaros eksekvatūra vai tai pielīdzināma procedūra atsevišķās tiesību nozarēs nav *per se* atcelta.⁵ Raksta analīze šos jautājumus neaptver.

Šī sadaļa aplūkos eksekvatūras atcelšanas idejiskos pīlārus, kā arī iemeslus, kādēļ nenotika izvēle par labu pilnīgai izpildes institūta automatizācijai. Eksekvatūras atcelšana notika pakāpeniski – aizmetņi virzībai uz nolēmumu atzīšanas un izpildes procedūru samazināšanu Savienības ietvaros meklējami vairāk kā pusgadsimtu senā vēsturē, kad tika pieņemti pirmie saistošie normatīvie akti šajā lauciņā un, balstoties uz savstarpējās atzīšanas principu, tika sākti likt tiesiskie pamati tiesu un iestāžu lēmumu pārrobežu ciešākai sadarbībai.⁶

⁵ Skat. apkopojumu Tieslietu ministrijas tīmekļa vietnē: <https://www.tm.gov.lv/lv/jurisdikcija-spriedumu-atzisana-un-izpilde-civillietas-un-komerlietas> [Skatīts 31.10.2025.].

⁶ Par šo ievirzi var runāt jau kopš 1968. gada, kad tika pieņemta Briseles konvencija (Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. Official Journal L 299, 31/12/1972 P. 0032 - 0042). Laika gaitā šie mērķi attīstīti ar vien tālāk. Būtiski bija Tampērē pieņemtajās nostādnēs 1999. gadā (Tampere European Council: Presidency Conclusions, 15th and 16th October 1999. Presidency Conclusions, Nr. 200/1/99, 16.10.1999. VI sadaļa. Pieejams šeit: https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm [Skatīts 27.10.2025.]).

1.1. Eksekvatūras atcelšanas ģenēze

Atsevišķi jautājumi saistībā ar nolēmumu atzīšanu un izpildi bija regulēti jau labu laiku pirms Briseles Ia regulas pieņemšanas, un varētu teikt, ka šīs idejas progresija bija sagaidāma kā daļa no Eiropas Savienības tiesiskās integrācijas. Tomēr Briseles Ia normatīvās priekšteces (pēdējā no tām Padomes regula 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās⁷) eksekvatūras procedūru kā tādu neatcēla. Šī pāreja noritēja pa posmiem, turklāt nebija vienmērīga visās tiesību nozarēs. Kā lasāms Briseles Ia regulas preambulas 2. apsvērumā, svarīgs brīdis tās tapšanā bija 2009. gada decembris, kad Eiropas Padomes sanāksmē tika pieņemta “Stokholmas programma”, ar kuru formāli izvirzīts uzstādījums pēc iespējas turpināt visu eksekvatūras procedūru atcelšanas procesu.⁸

Lai gan Briseles Ia regulas regulējums mūsdienās liekas pašsaprotams, plašākā sabiedrībā atbalsts šai idejai tās izstrādes brīdī nebūt nebija viennozīmīgs. No vienas puses, praksē tā laika eksekvatūras regulējums darbojās bez lielas aizķeršanās. Tāpēc nozarē nebija jūtams pieprasījuma spiediens pēc pārmaiņām. Vairumā gadījumu eksekvatūra pusēm nesagādāja pārmērīgus sarežģījumus.⁹ Turklāt, no otras puses, akadēmiskajā vidē pirms Briseles Ia regulas pieņemšanas bija izplatīts viedoklis, ka eksekvatūras procedūras nereti kalpo kā būtisks cilvēktiesību aizsardzības rīks.¹⁰ Proti, nolēmuma pārbaude izpildes dalībvalstī pirms nolēmuma atzīšanas un izpildes ļāva pārlicināties, vai attiecīgā nolēmuma pieņemšanā tā sagatavošanas dalībvalstī ir tikušas ievērotas cilvēktiesības, nodrošinātas procesuālās garantijas un piekļuve taisnīgai tiesai. Respektīvi, ekspertu lielākās bažas bija, ka, automatizējot atzīšanu un izpildi, tiks

⁷ Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. OJ L 12, 16.1.2001, pp. 1–23.

⁸ 3.1.2. punktā teikts, ka attiecībā uz civillietām Eiropadome uzskata, ka Stokholmas programmas darbības laikā būtu jāturpina process, kurā tiek atcelti visi “starpposma pasākumi” (eksekvatūra). Vienlaikus atcelšanu jāpavada virknei aizsardzības pasākumu, kas var būt saistīti gan ar procesuālajām, gan kolīziju normām (The Stockholm programme: an open and secure Europe serving the citizen. Official Journal: OJ C 115, 4.5.2010, pp. 1-38).

⁹ Guez, Philippe, & Lahlou, Yasmine. The Brussels bis regulation: has shown some progress but can do better. *International Business Law Journal*, 2016(2). 201. lpp.;

¹⁰ Cuniberti, Gilles and Cuniberti, Gilles and Rueda, Isabelle, Abolition of Exequatur - Addressing the Commission's Concerns (October 12, 2010). University of Luxembourg Law Working Paper No. 2010-03. 2. lpp. Pieejams šeit: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1691001> [Skatīts 27.10.2025.].

atvērtas durvis Eiropas Cilvēktiesību Konvencijas (turpmāk arī – **Konvencija**) 6. panta pārkāpumiem attiecībā pret citā dalībvalstī aizvadītās tiesvedības prāvniekiem.¹¹

Neraugoties uz šiem šķēršļiem, Briseles koridoros ideju par eksekvatūras atcelšanu turpināja virzīt uz priekšu gan ekonomiska, gan politiska motivācija – no ekonomisko ieguvumu viedokļa iekšējā tirgū bez robežām bija grūti attaisnot to, ka pilsoņiem un uzņēmumiem ir jāsedz izmaksas un jāvelta laiks, lai aizstāvētu savas tiesības ārvalstīs; no politiskā skatupunkta tika uzskatīts, ka tiesu iestāžu sadarbība un uzticības līmenis starp dalībvalstīm ir sasniedzis tādu brieduma pakāpi, kas ļauj pāriet uz vienkāršāku, lētāku un automātiskāku spriedumu izpildes sistēmu, atceļot esošās formalitātes starp dalībvalstīm.¹² Šie motīvi atspoguļoti arī pašā regulā: *“Savstarpēja uzticēšanās tiesvedībai Savienībā attaisno principu, kas paredz, ka kādā dalībvalstī pieņemti spriedumi būtu jāatzīst visās dalībvalstīs bez kādas īpašas procedūras. Turklāt mērķis padarīt pārrobežu tiesvedību mazāk laikietilpīgu un lētāku attaisno izpildāmības pasludināšanas atcelšanu, kas pirms izpildes jāveic uzrunātajā dalībvalstī. Tādējādi dalībvalsts tiesas pieņemts spriedums būtu jāuzskata par tādu, it kā tas būtu pieņemts uzrunātajā dalībvalstī.”*¹³

Līdz ar to, projektam attīstoties, dabiski kā nākamais tika risināts ekspertu virzītais jautājums par tiesiskās aizsardzības līdzekļiem pret potenciāliem pārkāpumiem, ko atcelšana varētu sekmēt.¹⁴ Tika uzskatīts, ka eksekvatūras atcelšana bez jebkādu jaunu aizsarglīdzekļu ieviešanas radītu nesamērīgus riskus iepretim sagaidāmajiem ieguvumiem, tādēļ vajadzīgi to pavadoši mehānismi, kas atbilstu jaunajam tiesību rāmim.¹⁵ Citiem vārdiem sakot, regulas pieņemšanai bija nepieciešams panākt, ka kreditoru tiesību stiprināšana nenotiek uz debitoru tiesību rēķina.

¹¹ Eiropas Cilvēktiesību Konvencija. 04.11.1950. <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649> [Skatīts 28.10.2025.].

¹² Eiropas Komisija. Zaļā grāmata par Padomes Regulas (EK) nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās pārskatīšanu. COM/2009/0175. Pieejama šeit: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:52009DC0175> [Skatīts 28.10.2025.].

¹³ Briseles Ia regulas preambulas 26. apsvērums.

¹⁴ Cuniberti G., Rueda I. Abolition of Exequatur - Addressing the Commission's Concerns (October 12, 2010). University of Luxembourg Law Working Paper No. 2010-03. pp. 7 – 8.

¹⁵ Lai gan teorētiski personas būtu varējušas vērsties Eiropas Cilvēktiesību tiesā par Konvencijas 6. panta pārkāpumu, ja kāda dalībvalsts atzītu un izpildītu cilvēktiesībām pretēju nolēmumu, tas nevar tikt uzskatīts par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli, jo neatrisinātu problēmu saknē un patiesībā panāktu pretējo, t.i., ievērojami paaugstinātu kopējo administratīvo un monetāro “rēķinu”, kas ar saviem līdzekļiem un laika patēriņu būtu jāsedz cietušajai personai un valstu iestādēm.

Eiropas Savienības likumdevējs labi apzinājās šo plašu rezonansi guvušo problemātiku. Gala rezultātā, lai gan Eiropas Komisijas nodoms ilgtermiņā bija atbrīvoties no pilnībā visiem šķēršļiem automātiskai nolēmumu atzīšanai un izpildei,¹⁶ Briseles Ia regulas 45. pantā tomēr tika iekļautas atkāpes no visaptveroša eksekvatūras atcelšanas režīma. Īpaša nozīme ir tieši publiskās kārtības atrunai, kas atstāta atvērta un kuru minimāli ierobežo arī Eiropas Savienības Tiesa (turpmāk arī – **Tiesa**). Saskaņā ar Tiesas judikatūru tieši *ordre public* ģenerālklausulā ierakstāmi arī cilvēktiesību pārkāpumi, tostarp tādi personu tiesību aizskārumi, kas izriet no tiesībām uz taisnīgu tiesu.¹⁷ Beigu beigās, šķiet, ka Briseles Ia regulā ir panākts līdzsvars starp Eiropas integrācijas projekta un personu individuālo interešu aizsardzību. Domājams, ka ne velti *ordre public* jēdziens atstāts neskarts arī vairākos citos pārstrādātos Eiropas Savienības tiesību aktos.¹⁸

Komisijas ziņojuma ievadā Briseles Ia regula nodēvēta par Eiropas Savienības privāttiesību mugurkaulu, un autors šī titula nominēšanai caurmērā pievienojas.¹⁹ Pagāja vairākas desmitgades, līdz tika pilnībā realizēts ambiciozais mērķis harmonizēt nolēmumu apriti visas Savienības līmenī. Tomēr ieguldītais darbs, šķiet, ir nesis augļus. Komisijas ziņojumā atzinīgi vērtēta gan visa Briseles Ia regula kopumā, gan arī tās ieviestā novitāte attiecībā uz eksekvatūru. Komisija pauž, ka jaunā nolēmumu atzīšanas un izpildes sistēma praksē darbojoties labi un esot pozitīvi ietekmējusi izmaksu samazināšanu un tiesu darba slodzi. Lai arī ir identificētas atšķirības starp dalībvalstīm, jo īpaši saistībā ar atteikuma iemeslu interpretāciju, tas neesot ietekmējis sistēmas kopējo darbību.²⁰ Arī Komisijas ziņojumu pavadošajā pētījumā attiecībā uz eksekvatūras atcelšanu pausts, ka lielākās daļas dalībvalstu pieredze ar šīm pārmaiņām ir bijusi pozitīva.²¹ Papildus sagaidāmi samazinātajām izmaksām un laika patēriņam, pētījumi liecina, ka

¹⁶ Hess B., Pfeiffer T., Schlosser P. (Ed.). Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg. September 2007. Study JLS/C4/2005/03. p. 241. Pieejams šeit: <https://gavclaw.com/wp-content/uploads/2020/07/heidelberg-report-brussels-i-2007.pdf>

¹⁷ Eiropas Savienības Tiesas 2000. gada 28. marta spriedums lietā C-7/98 *Dieter Krombach v. André Bamberski*, ECR [2000], p. I-01935.

¹⁸ Skat., piem. 33. pantu Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Regulā 2015/848 par maksātnespējas procedūrām (pārstrādāta redakcija), OV L 141, .S. 19-72; 68. pantu Padomes 2019. gada 25. jūnija Regulā 2019/1111 par jurisdikciju, lēmumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par bērnu starptautisko nolaupīšanu (pārstrādāta redakcija) ST/8214/2019/INIT, OV L 178, S. 1-115. u.c.

¹⁹ Komisijas ziņojuma 1. lpp.

²⁰ Komisijas ziņojuma 14. lpp.

²¹ Study to support the preparation of a report on the application of Regulation (EU) No 1215/2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Brussels Ia Regulation) – Final

eksekvatūras atcelšana ir pastiprinājusi visu iesaistīto pušu tiesības. No vienas puses, prasītāji var vērsties tieši pie izpildes iestādes izpildes dalībvalstī, lai turpinātu ārvalsts sprieduma izpildi, negaidot izcelsmes tiesas eksekvatūru. No otras, arī atbildētāji ir ieguvēji, jo visi iebildumi pret atzīšanu un izpildi ir apvienoti vienā procedūrā izpildes dalībvalstī, atvieglojot kopējo darbību un izmaksu slogu prāvā.²²

Šīs sadaļas mērķis bija akcentēt, ka ir svarīgi paturēt prātā, cik ilgs un rūpīgs darbs stāv aiz pašreizējā *status quo* nolēmumu atzīšanā un izpildē dalībvalstu starpā. Tikpat svarīgi ir atcerēties, ka šajā procesā netika aizmirstas atšķirības starp dalībvalstīm, kas joprojām atspoguļojas arī atgriezeniskajā saitē. Ne bez iemesla atteikuma iespēja beigu beigās Briseles Ia regulā tika saglabāta, piešķirot dokumentam ļoti vērtīgu elastību. Saturiski nepiepildītais publiskās kārtības jēdziens, autora ieskatā, labi iedarbojas ne tikai pilsoņu uztverē, ļaujot dalībvalstīm attaisnot citādi grūtāk “sagreimojamas” harmonizācijas prasības, bet arī praksē, novēršot situācijas, kad patiesi netaisnīgs nolēmums varētu tikt izpildīts pretēji izpildes dalībvalstī pieņemtajām normām. Atbildot uz jautājumu, vai publiskās kārtības atruna ir sagādājusi aizķeršanās praksē, Komisijas ziņojumu pavadošajā pētījumā atzīts, ka kopumā problēmu nav un šis atteikuma pamats gadu gaitā (ar to saprotot arī laiku pirms Briseles Ia regulas pieņemšanas, jau kopš pirmās konvencijas 1968. gadā) ir pierādījis savu noturību.²³ Lielākā daļa dalībvalstu stingri pieturas pie šauras šī jēdziena interpretācijas, piemērojot to tikai tādām situācijām, kad ar citas dalībvalsts nolēmuma pieņemšanu tiktu pārkāpts kāds fundamentāls izpildes dalībvalsts tiesiskās iekārtas princips (piemēram, vārda brīvība, nacionālā drošība, aizsardzība pret azartspēļu atkarību, procesuāli pārkāpumi, liedzot piekļuvi taisnīgai tiesai).²⁴

report, Publications Office of the European Union, 2023. 242. lpp. Pieejams šeit: <https://data.europa.eu/doi/10.2838/14604> [Skatīts 28.10.2025.].

²² Study to support the preparation of a report on the application of Regulation (EU) No 1215/2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Brussels Ia Regulation) – Final report, Publications Office of the European Union, 2023. 240. lpp.; atsaucoties uz: Zilinsky, M. Mutual Trust and Cross-Border Enforcement of Judgments in Civil Matters in the EU: Does the Step-by-Step Approach Work? Netherlands International Law Review, Vol. 64, No 1, 2017. p. 127

²³ Study to support the preparation of a report on the application of Regulation (EU) No 1215/2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Brussels Ia Regulation) – Final report, Publications Office of the European Union, 2023. pp. 246. - 247

²⁴ Study to support the preparation of a report on the application of Regulation (EU) No 1215/2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Brussels Ia Regulation) – Final report, Publications Office of the European Union, 2023. p. 248

Kādā citā pētījumā, kas visaptveroši aplūko Briseles Ia regulas pieņemšanas rezultātus, dalībvalstu tiesību sistēmas piederīgajām personā cita starpā tika lūgts skaidrot: kāda ir atteikumu pieteikumu statistika, cik bieži pēc regulas ieviešanas kā atrunas tiek izmantota publiskā kārtība un piekļuves liegšana taisnīgai tiesai un vai ir mainījies to izmantošanas sekmīguma rādītājs, kā arī, vai 45. panta paplašināšana uz nodarbinātības jautājumiem ir praktiski mainījusi spriedumu izpildes biežumu vai pieeju nodarbinātības jautājumos jūsu jurisdikcijā.²⁵ Atbildes kodolīgi var raksturot šādi: vairumā valstu detalizēta statistika netiek apkopota, taču atsevišķās atbildes liecina, ka atteikuma lūgumi ir reti un pārsvarā cieš neveiksmi. Tāpat atzīts, ka nav novērotas lielas izmaiņas attiecībā uz publiskās kārtības un tiesību uz taisnīgu tiesu atkāpēm, taču absolūtos skaitļos tas ir niecīgs skaits atgadījumu (daudzas valstis ziņoja, ka to praksē atteikumu vispār nav bijis, Nīderlandē, teiksim, esot bijuši vien divi mēģinājumi un abi neveiksmīgi).²⁶ Pētījumā atbildes snieguši arī eksperti no Latvijas.²⁷ Nākamajā sadaļā aplūkots, kā šis projekts ir transponēts rakstā aplūkotajā kontekstā un vai eksekvatūras atcelšana uzskatāma par veiksmīgu arī Latvijā.

1.2. Eksekvatūras atcelšana Latvijā

Komisijas ziņojuma pamatā esošajā pētījumā arī Latvijas institūcijas par eksekvatūras atcelšanu izteikušās atzinīgi.²⁸ Jāteic, ka apzināt ne tikai konkrētas problēmas, ar kurām tiesas Latvijā saskaras šajā sakarā, bet pat vispārīgu statistiku, ir sarežģīti – kā pausts arī aptaujas atbildēs, ko iesnieguši Latvijas eksperti, tiesas par šiem jautājumiem nepieņem spriedumus, bet gan lēmumus, kuru publicēšana nav obligāta.²⁹ Tas gan nenozīmē, ka šī procedūra pie mums būtu “tukši burti” (angl. – *dead letter*), bet gan vienkārši, ka būtu noderīgi praksi vienā vai citā veidā

²⁵ T M C Asser Institute. Consolidated Report: The Application of Regulation (EU) No 1215/2012 (Brussels I bis) in the Member States (2022). 68. lpp. Pieejams: <https://www.asser.nl/media/796083/consolidated-report-v2022.pdf>. Skat. vairāk informāciju par pētījumu šeit: <https://eapil.org/2022/06/17/brussels-i-bis-a-standard-for-free-circulation-of-judgments-and-mutual-trust/> un <https://www.asser.nl/judgtrust/judgtrust/> [Skatīts 07.11.2025.].

²⁶ T M C Asser Institute. Consolidated Report: The Application of Regulation (EU) No 1215/2012 (Brussels I bis) in the Member States (2022). 53.–55. lpp.

²⁷ Visu dalībvalstu atbildes pieejamas šeit: <https://www.asser.nl/judgtrust/research/national-reports/> [Skatīts 07.11.2025.].

²⁸ Study to support the preparation of a report on the application of Regulation (EU) No 1215/2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Brussels Ia Regulation) – Final report, Publications Office of the European Union, 2023. 242. lpp.

²⁹ Latvijas ekspertu sniegtās atbildes atrodamas šeit: https://www.asser.nl/media/795656/latvia_report.pdf

darīt publiski pieejamu (piemēram, prakses apkopojuma vai vismaz statistikas apkopojuma formātā).

Briseles Ia regula saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 288. pantu ir tieši piemērojama bez nepieciešamības to transponēt nacionālajās tiesībās, taču Civilprocesa likumā, pamatojoties uz šo regulu, minimāli papildinājumi ir ietverti – tās ir normas, kas regulē procesuālas dabas jautājumus saistībā ar Briseles Ia regulas satura piemērošanu.³⁰ Dati liecina, ka dalībvalstīs, kurās pēc regulas spēkā stāšanās vispār netika pieņemts pilnīgi nekāds regulējums, rezultāts tomēr ir bijis mazāk efektīvs, jo ir arī tādas detaļas, ko regulas teksts nepaskaidro.³¹ Lai kādā citā dalībvalstī pieņemtam spriedumam būtu līdzvērtīgs spēks Latvijā, pie mums personai principā nekādas papildus darbības nav jāveic: gadījumos, kas paredzēti Briseles Ia regulā, ārvalstu tiesu nolēmumi ir izpildāmi Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, neprasot ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšanu, kā arī ārvalsts tiesas nolēmuma izpildes pasludināšanu. Pēdējā raksta sadaļā šo procesu aplūkosim tuvāk. Uzteicami ir tas, ka likumdevējs ir preventīvi novērsis problēmas saistībā ar daudziem ar Eiropas Savienības nolēmumiem saistītiem jautājumiem. Piemēram:

- Civilprocesa likuma 540. panta 17. punkts noteic, ka ar izpildu rakstu Latvijas likuma izpratnē saprotama arī ārvalsts tiesas vai kompetentās iestādes izsniegta apliecība saskaņā ar Briseles Ia regulas 53. vai 60. pantu.
- Civilprocesa likuma 644.² panta pirmā daļa noteic, ka rajona tiesa, kuras darbības teritorijā izpildāms attiecīgs ārvalsts tiesas nolēmums, pēc parādnieka pieteikuma, ir tiesīga: aizstāt nolēmuma izpildi ar Civilprocesa likuma 138. pantā paredzētajiem pasākumiem šā nolēmuma izpildīšanas nodrošinājumam; grozīt nolēmuma izpildes veidu vai kārtību; apturēt nolēmuma izpildi.³² Šādu pieteikumu izskata tiesas sēdē, iepriekš par to paziņojot lietas dalībniekiem, un

³⁰ Civilprocesa likuma pārejas noteikumu 97. punktā lasāms: “Grozījumi šā likuma 540., 541.¹, 555., 559., 644., 644.² un 644.³ pantā attiecībā uz Padomes regulu Nr. 44/2001 un Eiropas Parlamenta un Padomes regulu Nr. 1215/2012 stājas spēkā 2015. gada 10. janvārī.”

³¹ Buzzoni M., Santaló Goris C. Report on Practices in Comparative and Cross-Border Perspective. Max Planck Institute Luxembourg. 2022. hal-04381239. p. 13

³² NB: pamatojoties uz Eiropas Parlamenta un Padomes regulas Nr. 805/2004 23.pantu, Eiropas Parlamenta un Padomes regulas Nr. 861/2007 23.pantu, Eiropas Parlamenta un Padomes regulas Nr. 1896/2006 23.pantu, Padomes regulas Nr. 4/2009 21.panta 3.punktu, Eiropas Parlamenta un Padomes regulas Nr. 1215/2012 44. pantu vai Padomes regulas (ES) 2019/1111 56. panta 1. un 2. punktu.

personu neierašanās nav šķērslis pieteikuma izskatīšanai. Par tiesas lēmumu var iesniegt blakus sūdzību.

- Svarīgs ir Civilprocesa likuma 644.³ pants, kas iztīrā tieši ārvalsts tiesas nolēmuma izpildes atteikšanu. Tostarp šī panta 4.² daļa paredz, ka rajona tiesa, kuras darbības teritorijā izpildāms ārvalsts tiesas nolēmums, par kuru Briseles Ia regulas 53. vai 60. pantā minētā apliecība, pēc parādnieka pieteikuma saņemšanas, pamatojoties uz regulas 46. pantu, var atteikt nolēmuma izpildi. Arī šādu pieteikumu izskata tiesas sēdē, iepriekš par to paziņojot lietas dalībniekiem, un personu neierašanās nav šķērslis pieteikuma izskatīšanai.
- Civilprocesa likuma 644.⁴ pants detalizēti iztīrā visus formālos priekšnoteikumus pieteikuma iesniegšanai, kas ir noderīgi, īpaši ņemot vērā, ka Civilprocess ir pieejams arī angļu valodā, padarot procedūru par pieejamu un saprotamu dalībvalstu pilsoņiem.

Judikatūrā reti konstatējamas fundamentālas problēmas ar Briseles Ia regulas piemērošanu.³³ Turklāt pieteikumi par atteikumu izpildīt dalībvalsts nolēmumu līdz Senātam nemaz arī nevar nonākt. To Senāts paskaidroja kādā nesenā lietā – nošķirami gadījumi, kad apgabaltiesas lēmumu lietā par ārvalsts tiesu nolēmumu atzīšanu un izpildi var pārsūdzēt Augstākajā tiesā (Civilprocesa likuma 641. panta pirmā daļa) un kad apgabaltiesas lēmums ir galīgs (Civilprocesa likuma 644.³ panta sestā daļa). Respektīvi, par izpildes atteikumu var iesniegt pieteikumu rajona tiesā, par kuru savukārt var iesniegt blakus sūdzību apgabaltiesā, taču Senāts šos lēmumus nepārskata.³⁴ Raksta pēdējā sadaļā atgriezīsimies pie šīs nianšes, kas, autora ieskatā, ir problemātiska. Citādi normatīvais ietvars autora ieskatā ir caurmērā pragmatisks un saprotams, arī atbildīgās institūcijas ir identificējas no likuma normām un Eiropas Savienības datubāzes.³⁵ Līdz ar to pirmšķietami no regulatīvā viedokļa nav pamata uzskatīt, ka Latvijā Briseles Ia regulas piemērošanas stāsts būtu mazāk veiksmīgs kā citviet Eiropā. Kas attiecas uz atteikuma klauzulu piemērošanu, Latvijai ieņemot izpildes valsts statusu, Komisijas ziņojums neliecina par lielu

³³ Piemēram, meklējot tiesu datubāzē frāzes “Briseles I bis regula” vai “Briseles Ia regula” netiek atrasts neviens galīgs Augstākās tiesas Senāta nolēmums. Pēc frāzes “1215/2012” tiek atrasti vien četri galīgi Senāta nolēmumi (skat.: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [Skatīts 06.11.2025.]).

³⁴ Senāta Civillietu departamenta 2022. gada 8. novembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. C68328521, SKC-987/2022.

³⁵ Skat. informāciju par katras dalībvalsts iestādēm: https://e-justice.europa.eu/topics/taking-legal-action/european-judicial-atlas-civil-matters/brussels-i-regulation-recast/lv_en [Skatīts 06.11.2025.].

aktivitāti. Kā liecinot atbildes uz aptaujām, Latvija nav to valstu starpā, kuras ziņojušas par publiskās kārtības atrunas piemērošanu.³⁶

Raugoties uz nolēmumu aprites sistēmu Eiropas Savienības ietvaros kopumā, t.i., ne tikai attiecībā uz eksekvatūras atcelšanu ar Briseles Ia regulu, vietējos avotos izceltās nianse nav pārsteidzošas. Kā skaidrots visaptverošā 2015. gada pētījumā par piemērošanu Eiropas Savienības tiesību aktiem pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās, uz kā pamata izstrādātas arī vadlīnijas šajā jomā, Latvijas juristiem lielākās galvassāpes nolēmumu izpildē un atzīšanā sagādā tādu institūtu piemērošana, kas Latvijā vienkārši nepastāv.³⁷ Otrā šajā pētījumā akcentētā problēma ir jau minētie cilvēktiesību pārkāpumi, kuriem tiek radīta auglīga augsne, nolēmumu atzīšanai un izpildei kļūstot “pārāk automatiskai”.^{38,39} Paralēli šīm saturiskajām problēmām tiesību literatūrā vērsta uzmanība arī uz visas Briseles Ia regulas nevienveidīgu piemērošanu kā tādu (jurisdikcijas noteikumi).⁴⁰ Proti, Latvijas tiesas savos nolēmumos reti detaļās iztīrīja Eiropas Savienības tiesību aktu piemērojamības jautājumus pašus par sevi, lai gan, teiksim, Briseles Ia regulas gadījumā šis jautājums no materiāltiesiskā tvēruma nebūt nav viennozīmīgs.⁴¹

Noslēdzot šo sadaļu, kopumā eksekvatūras atcelšanas projekts pirmajā desmitgadē sevi pierādījis pozitīvi. Autora ieskatā, tas ir likumsakarīgs iznākums ļoti garai un rūpīgai normatīvā akta

³⁶ Skat. Komisijas ziņojuma 44. atsauci – tiek pieminēta Igaunija, Francija, Itālija, Nīderlande, Bulgārija, Polija.

³⁷ Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. Rekomendācijas un vadlīnijas. Efektīva Eiropas Savienības tiesību aktu pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās izstrāde, pārņemšana, ieviešana un piemērošana. Rīga: 2015. 49. lpp. Pieejamas lejupielādei šeit: <https://www.tm.gov.lv/lv/izstradatas-vadlinijas-eiropas-savienibas-tiesibu-aktu-parrobezu-tiesiskas-sadarbibas-joma-civillietas-izstrade-parnemsana-ieviesana-un-piemerosana> [Skatīts 31.10.2025.].

³⁸ Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. Rekomendācijas un vadlīnijas. Efektīva Eiropas Savienības tiesību aktu pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās izstrāde, pārņemšana, ieviešana un piemērošana. Rīga: 2015. 51. lpp.

³⁹ Vēl avotos īpaši izcelti jautājumi par bērna interešu aizsardzību, kas savā būtībā neietilpst Briseles Ia regulas tvērumā, bet kopējā dalībvalstu nolēmumu aprites regulējumā gan – proti, bērna vislabākajām interesēm tomēr vajadzētu prevalēt pār savstarpējās uzticēšanās principu (Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. Rekomendācijas un vadlīnijas. Efektīva Eiropas Savienības tiesību aktu pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās izstrāde, pārņemšana, ieviešana un piemērošana. Rīga: 2015. 52. lpp.; Drobiševska E. Spriedumu atzīšana un izpilde civillietās ES tiesiskās telpas ietvaros. Jurista Vārds, 06.09.2016., Nr. 36 (939), 20. - 23.lpp.).

⁴⁰ Fillers A. Briseles Ibis regulas piemērošana Latvijas tiesās. Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Rīga: LU akadēmiskais apgāds, 2020, 63. - 69.lpp. <https://doi.org/10.22364/juzk.78.07>

⁴¹ Sākotnējie avoti: Vingris M. Briseles Ibis regulas piemērojamības noskaidrošana un jurisdikcijas noteikšana Latvijas tiesu praksē. Jurista Vārds, 29.10.2019., Nr. 43 (1101), 21.- 29.lpp.

izstrādei, kas tika būvēts uz stabiliem, jau pagājušā gadsimta vidū ieliktiem pamatiem. Arī Latvijā ir nostiprinājušās normas un prakse nolēmumu atzīšanai un izpildei – nedz Komisijas ziņojums, nedz vietējie avoti neizgaismo nekādas specifiskas mūsu jurisdikciju skarošas problēmas. Viens no galvenajiem šī smalkā līdzsvara pīlāriem ir Komisijas piekāpšanās attiecībā uz 45. pantā iekļautajiem atteikuma pamatiem, tādēļ nākamajā sadaļā pievērsīsimies tieši šai normai.

2. Atkāpes no automātiskās atzīšanas un izpildes

Briseles Ia regulas 45. panta rašanās iemesli ir skaidri – atteikuma pamatu paturēšana beigu beigās bija politiska izšķiršanās, ko pamatoja uztraukumi par cilvēktiesību pārkāpumiem, kurus dalībvalstis jaunajā ietvarā vairs nespētu kontrolēt. Normas teksts vēstī, ka pēc jebkuras ieinteresētās puses pieteikuma sprieduma atzīšana tiek atteikta (tātad atteikums, konstatējot kādu no šiem gadījumiem, ir obligāts):

- a) Ja šāda atzīšana ir acīmredzami pretrunā uzrunātās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai (*ordre public*). Sabiedriskās kārtības pārbaudi nevar piemērot normām, kas saistītas ar jurisdikciju.
- b) Aizmuguriska sprieduma gadījumā – ja atbildētājam netika laikus izsniegts dokuments, ar kuru celta prasība, vai līdzīgs dokuments, lai viņš varētu nodrošināt sev aizstāvību, izņemot gadījumu, ja atbildētājs nav sācis sprieduma pārsūdzēšanas procedūru, kad viņam bija iespējams to darīt.
- c) Ja spriedums ir nesavienojams ar spriedumu, kas uzrunātajā dalībvalstī pieņemts starp tām pašām pusēm.
- d) Ja spriedums ir nesavienojams ar agrāku spriedumu, kas pieņemts citā dalībvalstī vai kādā trešā valstī un par vienu un to pašu pamatu un priekšmetu starp tam pašām pusēm, ar noteikumu, ka agrākais spriedums atbilst nosacījumiem tā atzīšanai uzrunātajā dalībvalstī.
- e) Ja spriedums ir pretrunā Briseles Ia regulas II nodaļas 3., 4. vai 5. iedaļai (ja atbildētājs ir apdrošinājuma ņēmējs, apdrošinātais, apdrošināšanas atlīdzības saņēmējs, cietusī puse,

patērētājs vai darbinieks) vai II nodaļas 6. iedaļai.⁴² Izņemot šo apakšpunktu, izcelsmes dalībvalsts tiesas jurisdikcija nav pārskatāma.

Faktiski jāteic, ka visi šie pamatojumi, izņemot pirmo, runā par tīri procesuāliem pārkāpumiem, kas aizskar personu Konvencijas 6. pantā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu. Katrs no tiem ir savā veidā atvasināts no tiesībām uz taisnīgu tiesu un kā tāds teorētiski ietilpst arī publiskās kārtības jēdzenā. Tomēr, acīmredzot, šie konkrētie pārkāpumi uzskatīti par pietiekami būtiskiem, lai tos *expressis verbis* atstātu Briseles Ia regulas tekstā – tie visi (izņemot (e) punktu) ir teju vārds vārdā pārņemti no iepriekšējās Regulas 44/2001, kas savukārt balstījās jau uz 1968. gada Briseles konvenciju.⁴³ Vispusīguma nolūkos tiks sniegts īss komentārs par katru no tiem.

Pirmkārt, sprieduma atzīšana un izpilde ir jāatteic, ja dalībvalstī ticis taisīts aizmugurisks spriedums un atbildētājam nevarēja aizstāvēties, jo viņam nebija laikus darīta zināma informācija par tiesvedību. Normā ierakstīts izņēmums, ka šo atrunu izmatot tomēr nevar, ja atbildētājs neizmantoja iespēju spriedumu pārsūdzēt tiesvedības ietvaros. Jau pētījumos par Regulu 44/2001 šis tika dēvēts par praksē visnozīmīgāko no atteikuma pamatiem, jo tam ir visbiežākais pielietojums.⁴⁴ Lietas izskatīšana bez atbildētāja klātbūtnes nav retums, taču ne katrā reizē prombūtne var kalpot par iemeslu sprieduma neatzīšanai. Personas vēsturiski nereti centās pielietot šo attaisnojumu, aizbildinoties ar to, ka tās neesot saņēmušas pavēsti uz tiesu. Taču lielā daļā dalībvalstu tiesneši šādas atrunas vērtēja ļoti piesardzīgi, vairumā gadījumu noraidot

⁴² Pārbaudot e) apakšpunktā minētos jurisdikcijas pamatus, tiesai, kurā iesniegts pieteikums, ir saistoši konstatētie fakti, kas ir pamatā izcelsmes dalībvalsts tiesas jurisdikcijai.

⁴³ Tās 34. pantā bija noteikts, ka spriedumu neatzīst, ja: 1. ja šāda atzīšana ir klaji pretrunā tās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai, kurā atzīšana prasīta; 2. gadījumos, ja tas pieņemts aizmuguriski – ja atbildētājam dokuments, ar kuru ierosināta lieta, vai līdzīgs dokuments nav uzrādīts pietiekami laicīgi, lai viņš varētu nodrošināt sev aizstāvību, ja vien atbildētājs nav uzsācis sprieduma pārsūdzēšanas procedūru, kad to bija iespējams darīt; 3. ja tas ir pretrunā spriedumam, kas pieņemts to pašu pušu prāvā dalībvalstī, kurā tiek prasīta atzīšana; 4. ja tas ir pretrunā agrākam spriedumam, kas pieņemts citā dalībvalstī vai kādā trešā valstī, kura iesaistīta tajā pašā prasībā un to pašu pušu prāvā, ar noteikumu, ka agrākais spriedums atbilst nosacījumiem tā atzīšanai dalībvalstī, kurā to izpilda (Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. OJ L 12, 16.1.2001, pp. 1–23.; Study to support the preparation of a report on the application of Regulation (EU) No 1215/2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Brussels Ia Regulation) – Final report, Publications Office of the European Union, 2023. 246. lpp.)

⁴⁴ Hess B., Pfeiffer T. and Schlosser P. (Ed.). Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg. September 2007. Study JLS/C4/2005/03. p. 239

pārmetumus par nepienācīgu informēšanu.⁴⁵ Kādā 2018. gada pētījumā veikto aptauju rezultāti liecina, ka teju 60% no dalībvalstu tiesību sistēmas piederīgajiem uzskatīja, ka Briseles Ia regula pietiekami pasargā atbildētāju, kamēr tikai 8,7% tam nepiekrita.⁴⁶ Šo viedokļa pārsvaru pamato apstākļi, ka Briseles Ia regulā ir iestrādāti vairāki atbildētāju tiesību aizsargmehānismi tās 43. un 44. pantā (piemēram, uzstādījums apliecību personai, pret kuru lūgta izpilde, izsniegt pirms pirmā izpildes pasākuma un tai pievienot spriedumu, ja minētajai personai tas vēl nav izsniegts, vai uzstādījums personai, pret kuru lūgta izpilde, ja tās domicils ir dalībvalstī, kas nav izcelsmes dalībvalsts, izsniegt sprieduma tulkojumu).

Otrkārt, regula liek atteikt tādu spriedumu atzīšanu, kas uzrunātajā dalībvalstī pieņemts starp tām pašām pusēm vai kas pieņemts citā dalībvalstī vai kādā trešā valstī un par vienu un to pašu pamatu un priekšmetu starp tam pašām pusēm, ar noteikumu, ka agrākais spriedums atbilst nosacījumiem tā atzīšanai uzrunātajā dalībvalstī. Šie ir vienīgie divi punkti, kuru tekstu Komisijas ziņojums ieteic pārdomāt. Uz to pamudināja kāda lieta, kas nonāca līdz Tiesai un kurā atklājās, ka regulējums neparedz nekādu mehānismu, ar ko kontrolēt *lis pendens* noteikumus, kas piemērojami saskaņā ar Briseles Ia regulas 29. un 30. pantu.⁴⁷ Komisija secināja, ka pretstatā noteikumiem šajos pantos, kas dod priekšroku tiesai, kurā pirmajā ierosināta lieta, 45. pantā priekšroka ir agrākajam spriedumam, pat ja tiesvedība sāka pēc tās, kas noveda pie atzīstamā un izpildāmā sprieduma. Tādējādi sanāk, ka 45. pants nav ierobežots laikā, bet tā piemērošanas joma ir plašāka nekā *lis pendens* noteikumiem. Komisija ziņojumā secina, ka iespējamā nākotnes regulas pārskatīšana varētu turpināt izvērtēt 45. panta 1. punkta c) un d) punkta un *lis pendens* noteikumu saskaņotību.⁴⁸

Treškārt, Briseles Ia regula ievieš jaunu atteikuma iespējamību tad, ja spriedums ir pretrunā tās II nodaļas 3., 4. vai 5. iedaļai (ja atbildētājs ir apdrošinājuma ņēmējs, apdrošinātais, apdrošināšanas

⁴⁵ Hess B., Pfeiffer T. and Schlosser P. (Ed.). Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg. September 2007. Study JLS/C4/2005/03. p. 239 - 240

⁴⁶ Neitrāli bija 31,5% (Kramer X., Ontanu A., de Rooij M. and Hanemaayer K., The application of Brussels I (Recast) in the legal practice of EU Member States. Synthesis Report, 2018. p. 25).

⁴⁷ Eiropas Savienības Tiesas 2022. gada 20. jūnija spriedums lietā C-700/20 *London Steam-Ship Owners' Mutual Insurance Association Limited pret Kingdom of Spain*. ECLI:EU:C:2022:488.

⁴⁸ Komisijas ziņojuma 15. lpp.

atlīdzības saņēmējs, cietusī puse, patērētājs vai darbinieks) vai II nodaļas 6. iedaļai.⁴⁹ Principā šie punkti izņēmuma kārtā ļauj pārskatīt jurisdikciju, ja atbildētājs objektīvi strīdā ir vājāks par prasītāju. Kategorijas, kurās atbildētājs par tādu uzskatāms, izsmēļoši nosauktas šajā normā. Kā to skaidrojis ģenerālvokāts Nikolass Emiliu, šo punktu mērķis ir aizsargāt par vājāko uzskatīto pusi, kas ir izņēmums no vispārējā noteikuma, saskaņā ar kuru citu dalībvalstu tiesu pieņemtie spriedumi ir jāatzīst automātiski un ir jāinterpretē šauri.⁵⁰ Ja puse, pret kuru tiek lūgta nolēmuma izpilde vai atzīšana, atbilst kādai no šīm kategorijām, tā izņēmuma kārtā var lūgt izpildes dalībvalstī vēlreiz pārbaudīt jurisdikcijas noteikumu ievērošanu.

Svarīgi uzsvērt, ka šīm atteikuma lūgumam joprojām jānāk no paša atbildētāja – tiesas nevar pašas uz to vedināt, jo tādējādi dalībvalsts tiesu vara netieši apšaubītu citas dalībvalsts nolēmuma galīgumu. Kādā Eiropas Savienības Tiesas spriedumā dalībvalsts tiesa vaicāja, vai tā ir tiesīga pēc savas ierosmes informēt atbildētāju (šeit – patērētāju) par iespējamu jurisdikcijas pārkāpumu, vienlaikus neiebilstot vai neatsakot izdot Briseles Ia regulas 53. pantā paredzēto apliecību *per se*. Tādējādi atbildētāja varētu pati izvērtēt, vai saskaņā ar 45. panta 1. punkta e) apakšpunktu iebilst pret nolēmuma atzīšanu un izpildi tās dalībvalsts tiesā, kurā ir tās domicils.⁵¹ Ģenerālvokāts Bobeks un Tiesa liedza dalībvalstu tiesām šādu dāsnumu: “[Briseles Ia regulas] ietvaros, kas jau paredz ļoti augstu patērētāju aizsardzību, nav vajadzības “pārspīlēt” ar minētās regulas 53. pantu, lai interpretācijas ceļā ieviestu tādas papildu garantijas, kādas ierosina iesniedzējtiesa.”⁵² Ja tiek izdot apliecību vai atzīt un izpildīt nolēmumu, dalībvalsts iestādes nedrīkst pēc pašiniciatīvas pārbaudīt, vai nav iestājies regulas 45. panta 1. punkta e) apakšpunkta gadījuma, lai veicinātu atbildētāja informētību.⁵³ Visi 45. panta 1. daļas b) līdz e) punktu atteikuma pamati ir saistīti ar piekļuvi tiesai tiesvedības dalībvalstī, taču e) apakšpunkts principā ir īpaša šīs tiesības izpausme attiecībā uz tiesiski vājākiem atbildētājiem, kurai pastāvēt, ir atļauts

⁴⁹ Pārbaudot e) apakšpunktā minētos jurisdikcijas pamatus, tiesai, kurā iesniegts pieteikums, ir saistoši konstatētie fakti, kas ir pamatā izcelsmes dalībvalsts tiesas jurisdikcijai.

⁵⁰ Ģenerālvokāta Nikolasa Emiliu [Nicholas Emiliou] 2023. gada 14. decembra secinājumi lietā C-90/22 *Gjensidige*. ECLI:EU:C:2023:994. 96. rindkopa.

⁵¹ Ģenerālvokāta Mihala Bobeka [Michal Bobek] 2019. gada 7. maija secinājumi lietā C-347/18 *Alessandro Salvoni pret Anna Maria Fiermonte*. ECLI:EU:C:2019:370. 74.–75. rindkopa.

⁵² Ģenerālvokāta Mihala Bobeka [Michal Bobek] 2019. gada 7. maija secinājumi lietā C-347/18 *Alessandro Salvoni pret Anna Maria Fiermonte*. ECLI:EU:C:2019:370. 82. rindkopa.

⁵³ Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 4. septembra spriedums lietā C-347/18 *Alessandro Salvoni pret Anna Maria Fiermonte*. ECLI:EU:C:2019:661. 46. rindkopa.

pārbaudīt jurisdikcijas izvēles korektumu. Tādējādi ar šo pantu tiek sargātas ne tikai procesuālās, bet arī materiāltiesiskās garantijas.

Visbeidzot, nonākam pie *ordre public* 1(a) punktā. Lai gan Savienības likumdevējs un Tiesa šā jēdziena interpretāciju atstāj dalībvalstu tiesu kompetencē, publiskās kārtības piemērošanas robežas ir Eiropas Savienības Tiesas izšķiršanās. Tiesa pastāvīgi ir uzsvērusi, ka *ordre public* ir jāinterpretē šauri un uz to var atsaukties tikai tad, ja sprieduma atzīšana šajā dalībvalstī būtu acīmredzams pārkāpums tiesiskuma principam, kas uzskatāms par būtisku tās valsts tiesiskajā kārtībā, kurā tiek pieprasīta atzīšana, vai tiesībām, kas atzītas par pamattiesībām šajā tiesiskajā kārtībā.⁵⁴ Turklāt dalībvalstu savstarpējas uzticēšanās princips paredz, ka visām dalībvalstīm ir jāpieņem, ka pārējās dalībvalstis ievēro Savienības tiesību aktus, jo īpaši tajos nostiprinātās pamattiesības.⁵⁵ Šai ziņā gan jāatzīmē – lai gan no materiālo tiesību viedokļa Eiropas Savienības dalībvalstu starpā nevajadzētu būt radikālām atšķirībām, jo visas dalībvalstis vieno Eiropēiskā šī jēdziena izpratne, ir jāatceras, ka pastāv iespēja, ka izcelsmes dalībvalsts tiesai tiesvedībā nācās piemērot vēl kādas citas trešās valsts materiālo tiesību normas (arī ārpus Eiropas kontinenta), kuru pietāte Eiropēiskajām *ordre public* vērtībām līdz ar to nav automātiska. Šādā gadījumā *ordre public* kā galējais līdzeklis ļauj apturēt tāda nolēmuma īstenošanu, kas nonāk pretrunā ar izpildes dalībvalsts materiālo tiesību sistēmas pamatprincipiem, ja izcelsmes dalībvalstij attiecīgais noteikums būtu šķītis pieņemams.⁵⁶ Šī nianse, kas gan praksē varētu izpausties reti, bija vēl viens iemesls, kādēļ lemts par labu *ordre public* paturēšanai Briseles Ia regulā.

Līdz šim ir secināts, ka eksekvatūra atcelta veiksmīgi un ka šīs veiksmes atslēga varētu būt tieši līdzsvars, kas panākts ar publiskās kārtības “stopkrānu”. Komisijas ziņojums izdara pieņēmumu, ka kopumā dalībvalstu tiesas ievēro Tiesas judikatūru un šo jēdzienu interpretē šauri.⁵⁷ Taču skaidrības par to, kas tad ietilpst šajā šaurajā tvērumā, no līdz šim aplūkotajiem avotiem neizriet.

⁵⁴ Eiropas Savienības Tiesas 2022. gada 7. aprīļa spriedums lietā C-568/20 H limited ECLI:EU:C:2022:264. 44., 45. rindkopa.

⁵⁵ Komisijas ziņojuma 13.–14. lpp.

⁵⁶ Hess B., Pfeiffer T. and Schlosser P. The Heidelberg Report on the Application of Regulation Brussels I in 25 Member States (Study JLS/C4/2005/03). München: Verlag C.H.Beck, 2008. p. 114

⁵⁷ Komisijas ziņojuma 44. zemsvītras atsauce.

3. Publiskās kārtības jēdziens

Līdzīgi kā iepriekšējā nodaļā, arī šīs iesākumā tiks sniegts vispārīgāks ieskats publiskās kārtības jēdzienā Eiropiskajā tiesību kultūrā, lai pēc tam pietuvinātāk paraudzītos tieši uz tā izpausmēm attiecībā uz eksekvatūras procedūru Briseles Ia regulas kontekstā un, visbeidzot, tā iespējamo saturu tieši Latvijas civiltiesībās.

Ievada vietā, neliela terminoloģiskā piebilde pārpratumu novēršanas nolūkos – autors pievienojas kritikai par nekonsekvento publiskās kārtības jēdziena lietojumu latviešu literatūrā un, kas vēl svarīgāk, normatīvajos aktos. Vietējos normatīvos un arī tulkotajos starptautiskajos aktos atrodamas tādas frāzes kā “sabiedriskā iekārta”, “labi tikumi”, “morāles normas”, “sabiedriskā kārtība”, kuru jūklī pavīd arī starptautiski atzītais termins “publiskā kārtība”, tomēr starp visiem jēdzieniem vienotību neieviešot.⁵⁸ Ciktāl šajā sadaļā runāts par Latvijas pieredzi, autors pieturēsies pie publiskās kārtības termina, ar to saprotot dažādās šī jēdziena izpausmes vietējā praksē.

3.1. Publiskā kārtība Eiropas tiesību telpā

Publiskās kārtības jēdziens tā plašākajā izpratnē eksistē vismaz trīs dažādos tiesību domēnos: tā saknes meklējamas nacionālajās tiesībās, kur publiskās kārtības klauzula darbojas kā rīks, ar kuru aizsargāt sabiedrības intereses, morāles normas, kā arī drošību, galvenokārt iekšējā vidē. Nereti privāttiesiskās attiecībās puses atsauksies uz šo konceptu, lai iebilstu līguma vai tā daļas likumiskajam spēkam u.tml. Otrām kārtām minama starptautisko privāttiesību joma, kur, pretēji nacionālajām tiesībām, valsts publiskā kārtība darbojas kā aizsargs pret ārējiem draudiem. Proti, publiskā kārtība tiek izmantota, lai novērstu “nepieņemamu” citu zemju tiesību piemērošanu iekšējā tiesiskajā kārtībā. Kā piemēru šeit var minēt arī Civillikuma 24. pantu: “*Ārvalsts likums nav piemērojams Latvijā, ja tas runā pretim Latvijas sabiedriskai iekārtai vai labiem tikumiem, vai Latvijas likuma pavēlošām vai aizliedzošām normām.*” Visbeidzot, mūsdienās ar vien lielāku nozīmi iegūst vēl trešā, jaunākā no šķautnēm – Eiropas Savienības *ordre public*. Te varētu runāt

⁵⁸ B. Rudevska. Publiskās kārtības (*ordre public*) jēdziens starptautiskajā civilprocesā: klasiskā izpratne. Latvijas Universitātes 69. konferences rakstu krājums. Aktuālas tiesību realizācijas problēmas. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011. 127. lpp.

gan par pašas Savienības (pašlaik vēl aprisēs neskaidro) *sui generis ordre public*, gan par katras dalībvalsts *ordre public* kā pretmetu un sasaisti starp dažādažām nacionālajām vērtībām.

Literatūrā izvirzīti argumenti gan, ka uz šīm trim izpausmēm varētu raudzīties kā uz trim nošķiramiem konceptiem ar dažādu saturu (proti, tos vieno tikai nosaukums), gan arī, ka uz tām varētu raudzīties kā uz saturiski vienota jēdziena pielietojumu dažādos kontekstos.⁵⁹ Arī valstu un tiesību saimju starpā pieeja ir dažāda, lai gan ar šķietamu tendenci harmonizēties (vismaz Eiropas ietvaros). Piemēram, Francija un Vācija ir divu dažādu pieeju pārstāves – pirmajā starptautiskais un nacionālais *ordre public* tiek nošķirti, kamēr otrajā tas ir vienots starptautisko tiesību jēdziens (proti, tīri vietējos strīdos bez starptautiskā elementa tas netiek pielietots). Tiesību literatūrā ir argumentēts, ka Latvijā pieeja ir tuvāka Vācijai, proti, *ordre public* kā tīri starptautisko kolīziju fenomēns.⁶⁰

Šī duālistiskā ‘nacionālās-starptautiskās’ tiesības pieeja gan ignorē Eiropas Savienības tiesību pienesumu. Šķietami, Eiropas Savienības un dalībvalstu *ordre public* tomēr ir dažāda satura patstāvīgi jēdzieni, kas gan, nenoliedzami, ir sasaistē un viens no otra iedvesmojas. Nozīmīgu un visaptverošu pienesumu *ordre public* jēdziena izpratnē Eiropas Savienībā ir devis Dr. Tims Korthauts (*oriģ.* – *Tim Corthaut*), kurš 2009. gadā profesora Dr. Koena Lenartsa (*oriģ.* – *Koen Lenaerts*) vadībā izstrādāja un aizstāvēja disertāciju ar nosaukumu “*EU ordre public*” jeb “Eiropas Savienības *ordre public*”.⁶¹ Šis darbs aplūko to, kāds ir iespējamais Eiropas Savienības publiskās kārtības kodols un, ja šāds princips tiktu pielietots, kāda būtu tā mijiedarbība ar (pašlaik) 27 dalībvalstu nacionālajām šī jēdziena interpretācijām.

Savā pētījumā Dr. Korthauts izvirza vairākas interesantas tēzes gan par *ordre public* vispār, gan par Eiropas Savienības *ordre public*, kas ne ikreiz ir intuitīva un sakrīt ar Savienību veidojošo

⁵⁹ Akkermans B. Public policy (ordre public): A comparative analysis of national, private international law, and EU Public Policy. *European Property Law Journal*. 2019 Dec. 8(3). pp. 263 - 264. Pieejams šeit: <https://cris.maastrichtuniversity.nl/en/publications/public-policy-ordre-public-a-comparative-analysis-of-national-pri/?utm> [Skatīts 10.11.2025.].

⁶⁰ B. Rudevska. Publiskās kārtības (ordre public) jēdziens starptautiskajā civilprocesā: klasiskā izpratne. Latvijas Universitātes 69. konferences rakstu krājums. Aktuālas tiesību realizācijas problēmas. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011. 130. – 131. lpp.

⁶¹ Corthaut T. PROMOTOR: Prof. Dr. Koen Lenaerts. EU ordre public. Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Instituut voor Europees Recht: Leuven, 2009. Disertācija pieejama lejupielādei šeit: <https://lirias2repo.kuleuven.be/bitstream/123456789/233756/1/TimCorthaut.pdf>; Vēlāk, 2012. gadā, uz šīs disertācijas pamata izdota arī monogrāfija ar tādu pašu nosaukumu: Corthaut T. EU ordre public. Kluwer Law International: 2012.

valstu vietējām tradīcijām. Autora ieskatā, Dr. Korthauta izvirzītā *ordre public* definīcija tās plašākajā nozīmē ir visai trāpīga – tas ir normu kopums, kas ir politiskās vienības (valsts) pamatā un kas izsaka un aizsargā šīs vienības pieņemtās pamatnostādnes attiecībā uz tās politisko, ekonomisko, sociālo un kultūras kārtību.⁶² Līdzīgs redzējums atrodams arī Latvijas doktrīnā, raksturojot *ordre public* kā valstī pastāvošo augstāko un neaizskaramāko vērtību kopumu, kas apvieno sabiedrības sociālās un ekonomiskās intereses, kā arī morāli un reliģiju. Citiem vārdiem: “[ordre public] ir vispārējie tiesību principi, tiesiskās kārtības pamati, kas attiecīgajā valstī tiek uzskatīti par apveltītiem ar absolūtajām civilizācijas vērtībām.”⁶³

Balstoties uz šo definīciju, Dr. Korthauts savā disertācijā aizstāv ideju, ka pastāv ne vien individuāli nacionālie, bet arī vienots Eiropas Savienības publiskās kārtības jēdziens vai vismaz doktrīna, kas attiecīgi ierobežo to, cik lielā mērā dalībvalstis nevar turpināt pašlautes uz savu sabiedriskās kārtības jēdzienu, jo Savienības kārtība saskaņā ar tās hierarhisko iekārtu prevalētu. Viņa ieskatā, šī jēdziena pastāvēšana Eiropas Savienībā kā demokrātiskā sabiedrībā tādējādi ir ne tikai iespējama, bet arī nepieciešama.⁶⁴ Praksē tas varētu radīt divējādas situācijas: kolīzija starp dalībvalsts un Savienības *ordre public* tiks pieļauta, pieņemot šo atšķirību un iedzīvinot devīzi “vienoti daudzveidībā” (*angl. – united in diversity*), balstoties uz subsidiaritātes principu. Vai, no otras puses, nonākot reālā un nopietnā šo jēdzienu saturiskajā konfliktā, tiks piemērots Savienības tiesību pārākuma princips.⁶⁵ Lielākoties dalībvalstu pamatvērtības no pamattiesību viedokļa ir ļoti līdzīgas un tādējādi ievērojamus konfliktus nerada (autora piezīme – tas redzams arī mazajā skaitā strīdīgo jautājumu, kas nonāk līdz Tiesai Briseles Ia regulas sakarā). Tomēr, kad runa ir par kādu neparastāku valsts vērtību, Dr. Korthauts uzsver nacionālās *ordre public* un

⁶² Corthaut T. PROMOTOR: Prof. Dr. Koen Lenaerts. EU ordre public. Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Instituut voor Europees Recht: Leuven, 2009. p. 11, I-6.

⁶³ B. Rudevskā. Publiskās kārtības (*ordre public*) jēdziens starptautiskajā civilprocesā: klasiskā izpratne. Latvijas Universitātes 69. konferences rakstu krājums. Aktuālas tiesību realizācijas problēmas. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011. 128. lpp.

⁶⁴ Corthaut T. PROMOTOR: Prof. Dr. Koen Lenaerts. EU ordre public. Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Instituut voor Europees Recht: Leuven, 2009. pp. 30 - 31

⁶⁵ Corthaut T. PROMOTOR: Prof. Dr. Koen Lenaerts. EU ordre public. Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Instituut voor Europees Recht: Leuven, 2009. p. 33

Eiropas Savienības *ordre public* sadursmes rezultātīvo produktivitāti – to salāgošana vienlaikus apstiprina Savienības vērtības, taču joprojām ļauj uzturēt arī dalībvalsts vērtības.⁶⁶

Dr. Korhauts pievēršas arī Savienības publiskās kārtības saturam un to veidojošajiem principiem, kas esencē sargā iekšējā tirgus integritāti. Publiskā kārtība Savienības tiesību kontekstā, protams, visspilgtāk izpaužas brīvā tirgus aprites tiesībās kā pamatojums tam, kādēļ dalībvalstīm vajadzētu savas vietējās paražas faktiski likvidēt, ja to piemērošana ierobežo iekšējā tirgus brīvību – šī būtu uzskatāma par “konstitucionālo” Savienības tiesību publiskās kārtības daļu, kas ierakstīta primārajos aktos.⁶⁷ Tomēr šim rakstam interesē otra šīs monētas puse – dalībvalstu publiskās kārtības saturs, jo īpaši gadījumos, kas nonāk pretrunā Eiropas Savienības kopējām vērtībām (jeb, kā tās nodēvējis Dr. Korhauts – “neparastākas vērtības”).⁶⁸ Kopējā nostāja par *ordre public* vietējā iepretim starpvalstu forumam juridiskajā diskursā ir diezgan vienprātīga – kamēr nacionālās robežās kaitējuma draudi ir mazāki, jo, domājams, pastāv nedalīta izpratne par tā robežām savstarpējās attiecībās, šī jēdziena analoga piemērošana starptautiskajā arēnā nav vēlama, jo gluži vienkārši rezultētos ar neuzticēšos valstu starpā un patvaļīgu saistību neievērošanu, atsaucoties uz bezlimita publiskās atrunas klauzulu.⁶⁹ Savukārt, runājot par Eiropas Savienības un to veidojošo dalībvalstu *ordre public* kolīzijām, saruna neviļus kļūst daudz niansētāka.

Uzņemties precīzi definēt konkrētas vērtības, ko katrā dalībvalstī sargā publiskās kārtības klauzula, nebūtu nedz saprātīgi, nedz arī praktiski – kā jebkura ģenerālklauzula, arī publiskā kārtība saturiski ir mainīga, relatīvi elastīga un atkarīga no tiesu prakses un judikatūras, kas, saprotams, tiek darināta *in concreto*. Autors pievienojas literatūrā paustajam viedoklim, ka

⁶⁶ Corthaut T. PROMOTOR: Prof. Dr. Koen Lenaerts. EU ordre public. Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Instituut voor Europees Recht: Leuven, 2009. p. 50

⁶⁷ Corthaut T. PROMOTOR: Prof. Dr. Koen Lenaerts. EU ordre public. Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Instituut voor Europees Recht: Leuven, 2009. II-5–II-7 sadaļa; Akkermans B. Public policy (ordre public): A comparative analysis of national, private international law, and EU Public Policy. European Property Law Journal. 2019 Dec. 8(3). p. 283

⁶⁸ Atzīmējams, ka ne visi piekrīt idejai par Eiropas Savienības ordre public nostiprināšanu, jo uzskata šo soli par pārāk riskantu un dalībvalstu suverenitāti apdraudošu (Šamlot J. The Dividing Line between Ordre Public and National Interest (July 20, 2023). Czech Yearbook of International Law (Alexander J. Bělohlávek, Naděžda Rozehnalová eds.), Volume XIV - Limits to Enforcement of National Interests, 2023, pp. 79-107. 4.06. rindkopa. Pieejams: <https://ssrn.com/abstract=4937020> [Skatīts 11.11.2025.]).

⁶⁹ Akkermans B. Public policy (ordre public): A comparative analysis of national, private international law, and EU Public Policy. European Property Law Journal. 2019 Dec. 8(3). 273. lpp.

publiskajai kārtībai kaut kādā mērā piemīt dabisko tiesību raksturs. Šo jēdzienu nevar un nevajadzētu spēt viegli mainīt un noteikt ar pozitīvajām tiesībām, likumdevējam nevajadzētu censties to definēt un konkretizēt rakstītajās normās.⁷⁰ Šo iemeslu dēļ daudz vērtīgāk ir definēt tās abstrakto kontūru, kuras ietvarā darbojas tiesību piemērotāji.

Bez iedalījuma tīri iekšējā publiskajā kārtībā un publiskajā kārtībā, pastāvot ārvalsts elementam, no aplūkotās literatūras izkristalizējas vēl divas plašākas saturiskās kategorijas, kas ir būtiskas publiskās kārtības ģenerālklausulai. Pirmkārt, tas ir nošķirums starp procesuālajām un materiāltiesiskajām normām.⁷¹ Proti, noskaidrojams, vai publiskā kārtība Eiropas tiesību telpā primāri sargā procesuālas garantijas vai tomēr arī materiāltiesiskas tiesības? Otrām kārtām, jāapsver arī normu novietojumu hierarhiskajā piramīdā – vienkāršoti, varētu izdalīt konstitucionāla ranga normas un zemāka ranga normas.⁷² Respektīvi, vai publiskās kārtības saturs ir ierobežots tikai ar tādām vērtībām, kas tieši ielasāmas konstitūcijās (vai pielīdzināmās normās, teiksim, arī Eiropas Savienības primārajās tiesībās vai Konvencijā), vai tomēr var būt arī plašāks un var izrietēt no zemākas pakāpes normatīvajiem aktiem.

Sākot ar pirmo, šķiet, lai gan Briseles Ia regulas kontekstā pārsvarā gadījumos tiek runāts par procesuālajām darbībām un, konkrētāk, liegumu piekļuvei taisnīgai tiesai (piemēram, nav nosūtīta pavēste, nav dotas tiesības izteikties, nav ļauts pilnīgi iepazīties ar materiāliem, pārkāpti termiņu ierobežojumi u.tml.)⁷³ kā publiskās kārtības neievērošanu, tas nebūt nenožīmē, ka *ordre public* kā tāda būtu aprobežota ar procesuālām normām. Šādu nošķirumu identificē arī pašmāju tiesību zinātniece Dr. iur. Baiba Rudevska – viņas promocijas darbā aplūkots gan materiālais, gan

⁷⁰ Šamlot, Jan, The Dividing Line between Ordre Public and National Interest (July 20, 2023). Czech Yearbook of International Law (Alexander J. Bělohávek, Naděžda Rozehnalová eds.), Volume XIV - Limits to Enforcement of National Interests, 2023, 86. lpp.

⁷¹ Rudevska B. Ārvalstu tiesu nolēmumu atzīšanas un izpildes attīstības tendences civillietās un komercietās Eiropas Savienībā un Hāgas Starptautisko privāttiesību konferencē. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte: 2012. 137. - 141. lpp.

⁷² Piemēram, konkurences tiesību akts vai civilkodeksi u.tml. Vācijā, piemēram, par publiskās kārtības daļu ir atzītas normas no Konkurences akta (Šamlot J, The Dividing Line between Ordre Public and National Interest (July 20, 2023). Czech Yearbook of International Law (Bělohávek A. J., Rozehnalová N. (eds.)), Volume XIV - Limits to Enforcement of National Interests, 2023, p. 89).

⁷³ Praksē situācijas mēdz būt ļoti dažādas, taču ne katrs pārkāpums sasniegs publiskās kārtības līmeni. Šai ziņā talkā nereti var nākt standarti, ko attīstījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, jo visas Eiropas Savienības dalībvalstis ir arī Konvencijas dalībnieces (skat., piem.: Kramer X. E. Enforcement Under the Brussels Convention: Procedural Public Policy and the Influence of Article 6 ECHR. International Lis, pp. 16 - 20, 2003. Pieejams: <https://ssrn.com/abstract=988531> [Skatīts 11.11.2025.]).

procesuālais *ordre public* jēdziens. Kā interesantu piemēru materiālai publiskās kārtības vērtībai viņa min vācu juridiskajā literatūrā kā publiskajai kārtībai norādītos t.s. “sodoša rakstura zaudējumus” (*angliski – punitive damages*), kas pieļauj zaudējumu atlīdzināšanu izmantot kā sodošu sankciju, nevis tikai kā līdzekli faktiskā kaitējuma atlīdzināšanai. Kamēr ārpus kontinentālās Eiropas tiesību saimes šāds institūts ir visai bieža parādība, Vācija savā jurisdikcijā tā piemērošanu noliedz, pamatojoties tieši uz *ordre public*.⁷⁴ Savukārt, kā piemērus tam, kad materiālo *ordre public* piemērot nevarēs, Dr. iur. Rudevskā izceļ ārvalstu tiesu nolēmumus, kuros vērojama Eiropas Savienības direktīvās nosprausto svarīgāko principu neievērošana vai kuros piemērota vai nu nepareizā materiālo tiesību norma, vai arī piemērotā ir iztulkota nepareizi.⁷⁵ Arī par procesuālo tiesību piederību publiskajai kārtībai diskusiju īsti nav – to skaidri demonstrē kaut vai Briseles Ia regulas teksts un piemērošanas prakse. Bez jau līdzšinējā tekstā pieminētajiem tradicionālajiem pārkāpumiem interesants piemērs atrodams Grieķijā, kur tiesas par procesuālu *ordre public* pārkāpumu, kas var būt par pamatu arī ārvalsts nolēmuma neatzīšanai, uzskata pārmērīgi augstu tiesvedības izmaksu piedziņu. Grieķijas Augstākā tiesa ir noteikusi, ka tiesāšanās izmaksas nevar pārsniegt pamatparādu, kas piespriests ar nolēmumu. Tiesām Grieķijā jāvērtē abu šo summu savstarpējais samērīgums, lai ievērotu konstitucionālās proporcionalitātes pamatvērtības.⁷⁶ Kopumā secināms, ka publiskās kārtības priekšraksti var būt atrodami kā materiālo, tā procesuālo tiesību normās.

Arī attiecībā uz otro no kategorijām jeb dažāda hierarhiskā novietojuma normām pirmšķietamais secinājums ir līdzīgs – *ordre public* netiek aprobežota ar, vienkārši izsakoties, konstitūcijām un cilvēktiesībām. Teiksim, Roma II regulas⁷⁷ izstrādē tika virzīts piedāvājums tās tekstā tieši ierakstīt, ka atkāpes no vispārējā režīma var būt balstītas uz Konvencijas, dalībvalstu konstitūciju un starptautisko humanitāro tiesību pamata, tādējādi aizstājot ierasto *ordre public* klauzulu. Bet

⁷⁴ Rudevskā B. Ārvalstu tiesu nolēmumu atzīšanas un izpildes attīstības tendences civillietās un komercietās Eiropas Savienībā un Hāgas Starptautisko privāttiesību konferencē. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte: 2012. 137. lpp.

⁷⁵ Rudevskā B. Ārvalstu tiesu nolēmumu atzīšanas un izpildes attīstības tendences civillietās un komercietās Eiropas Savienībā un Hāgas Starptautisko privāttiesību konferencē. Promocijas darbs. Latvijas Universitāte: 2012. 140. lpp.

⁷⁶ Anthimos A. Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Greece Under the Brussels I-bis Regulation (May 20, 2016). Yearbook of Private International Law, Volume 16 (2014/2015), pp. 5 – 6, 345 - 363. Pieejams: <https://ssrn.com/abstract=2782427> [Skatīts 11.11.2025.].

⁷⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 11. jūlija Regula Nr. 864/2007 par tiesību aktiem, kas piemērojami ārpuslīgumiskām saistībām (Roma II). OV L 199, 31.7.2007, pp. 40 – 49.

ši ideja ātri vien tika noraidīta, jo izpratnes par publisko kārtību dalībvalstīs bija pārāk dažādas.⁷⁸ Domājams, ka tā tas ir joprojām.

Lai gan lielākoties *ordre public* pamatojums būs atrodams arī kādā no augstākā ranga dokumentiem,⁷⁹ tas tā nebūs pilnīgi vienmēr. Šveices Augstākā tiesa nereti savā praksē ir atzinusi, ka daļu no *ordre public* veido arī labas ticības princips, kas ierakstīts Šveices Civillikuma 2. pantā, ar kuru saturiskās paralēles caurmērā velkamas ar mūsu pašu Civillikuma 1. pantu. Viedoklis par šādu iestrādni gan nav viennozīmīgs, jo labas ticības principa jēdziens ir ārkārtīgi plašs – domājams, ka noteikti ne katrs labas ticības principa pārkāpums nozīmēs arī *ordre public* pārkāpumu.⁸⁰ Tāpat, teiksim, Vācijas praksē ir atrodami piemēri, kur likumu normas uztvertas par daļu no publiskās kārtības, balstoties uz faktu, ka tās sastāda daļu no tiesību sistēmas ‘fundamentālajiem principiem’. Kādā lietā, kurā izskatīta šķīrējtiesas nolēmuma atzīšana un izpilde, par šādām normām atzīts Vācijas Likuma pret konkurenci ierobežojošām darbībām (*vāc. - Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen – GWB*) 19.–21. pants, kuri aizliedz dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu un vairākas citas pret konkurenci vērstas darbības (vietā piebilst, ka minētie panti ietver materiāltiesiskas tiesību normas, kas tas papildus pamato arī secinājumu par *ordre public* tvērumu šajā ziņā).⁸¹ Literatūrā viedoklis par šo lietu ir piesardzīgs. Lai gan formas ziņā nekas neliedz šādus fundamentālus principus meklēt “sub-konstitucionālā” (*angl. – sub-constitutional*) aktā (proti, aktā, kas hierarhiski ir zemāk par konstitūciju), tas tomēr ir bīstami no saturiskā viedokļa, jo faktiski tā rezultātā par daļu no *ordre*

⁷⁸ Burkhard H. and Pfeiffer T. (supported by Bever M.). Interpretation of the Public Policy Exception as Referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, Germany. Study 15-06-2011. p. 28. Pieejams šeit: https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL-JURI_ET%282011%29453189 [Skatīts 20.11.2025.].

⁷⁹ Burkhard H. and Pfeiffer T. (supported by Bever M.). Interpretation of the Public Policy Exception as Referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, Germany. Study 15-06-2011. p. 29. Pieejams šeit: https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL-JURI_ET%282011%29453189 [Skatīts 20.11.2025.].

⁸⁰ Swiss Supreme Court confirms scope of principle of good faith. 02.03.2011. Pieejams šeit: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-504-9815?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-504-9815?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true) [Skatīts 20.11.2025.].

⁸¹ Likuma teksts vāciski pieejams šeit: <https://www.gesetze-im-internet.de/gwb/> [Skatīts 11.11.2025.]; Bundesgerichtshof Beschluss, KZB 75/21. 19. rindkopa. Spriedums vāciski pieejams šeit: <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=132301&pos=0&anz=1> [Skatīts 11.11.2025.].

public tiek atzītas vērtības, kas ir (šajā gadījumā) tīri ekonomiskas.⁸² Vienlaikus, jāņem vērā sprieduma konteksts – tas skāra šķīrējtiesas piešķirtu atlīdzību, kas, protams, daudzējādā ziņā ir īpašs gadījums un nav salīdzināms ar dalībvalsts tiesas pieņemtu spriedumu.⁸³

Interesanti, ka Eiropas Savienības Tiesa savā praksē arī ir atzinusi konkurences tiesību aizsardzību kā daļu no *ordre public*, taču pastāvot tai būtiskajai atšķirībai, ka šīs vērtības Savienības līmenī ir ietvertas visaugstākā ranga aktā – Līgumā par Eiropas Savienības darbību.⁸⁴ Vienlaikus, kā jau norādīts, Eiropas Savienības publiskā kārtība ir nošķirams temats, kas iziet ārpus šī raksta analīzes. Ir lietderīgi aprobežoties ar atziņu, ka var vilkt paralēles starp nacionālo *ordre public* un Eiropas Savienības *ordre public* tādā ziņā, ka, ja jau Eiropas Savienības *ordre public* saturs ir atrodams ne tikai primārajos, bet arī sekundārajos tiesību aktos, tad nav iemesla analogu secinājumu neizdarīt arī par konstitucionāla uz zemāka ranga aktiem dalībvalstu iekšējās tiesību sistēmās.⁸⁵

Autora ieskatā, doktrīnā izteiktās bažas par to, kādas varētu būt šīs ievirzes sekas plašākā tvērumā, ir pamatotas – teorētiski, ja jebkurš normatīvais akts var saturēt fundamentālas vērtības, publiskās kārtības saturs kļūst nestabils un neierobežots. Pie tam tas paver durvis likumdevējam iejaukties šī jēdziena veidošanā, pieņemot un grozot zemāka ranga aktus pēc savas patikas, ko, protams, nav tik vienkārši izdarīt ar konstitūcijas tekstu.⁸⁶ Iespējams, ka šo nestabilitātes problemātiku varētu risināt, iepazīstinot vēl kādus raksturlielumus, pēc kuriem spriest par normatīvā akta rangu. Pārlietu neiedziļinoties tiesību teorijā, varētu vaicāt, piemēram, cik sens ir akts un cik bieži tas līdz šim ir ticis grozīts, vai par tā saturu ir nostiprinājies viedoklis un

⁸² Šamlot J. The Dividing Line between Ordre Public and National Interest (July 20, 2023). Czech Yearbook of International Law (Bělohlávek A. J., Rozehnalová N. (eds.)), Volume XIV - Limits to Enforcement of National Interests, 2023, p. 91

⁸³ Scherpf G., Politis A., Kaneko B. Full, Partial or Plausibility Review? – Public Policy and the Level of Scrutiny Applied by German Courts. Pieejams šeit: <https://dailyjus.com/world/2023/02/full-partial-or-plausibility-review-public-policy-and-the-level-of-scrutiny-applied-by-german-courts> [Skatīts 20.11.2025.].

⁸⁴ Eiropas Savienības Tiesas 1999. gada 1. jūnija spriedums lietā C-126/98 Eco Swiss China Time Ltd pret Benetton International NV. ECLI:EU:C:1999:269. 37. rindkopa anglicki: “It follows that where its domestic rules of procedure require a national court to grant an application for annulment of an arbitration award where such an application is founded on failure to observe national rules of public policy, it must also grant such an application where it is founded on failure to comply with the prohibition laid down in Article 85(1) of the Treaty.”

⁸⁵ Akkermans B. Public policy (ordre public): A comparative analysis of national, private international law, and EU Public Policy. European Property Law Journal. 2019 Dec. 8(3). 4.2. sadaļa.

⁸⁶ Šamlot J. The Dividing Line between Ordre Public and National Interest (July 20, 2023). Czech Yearbook of International Law (Bělohlávek A. J., Rozehnalová N. (eds.)), Volume XIV - Limits to Enforcement of National Interests, 2023, p. 91

radusies paļaušanās sabiedrībā u.tml. Autora ieskatā, raugoties no Latvijas konteksta, tomēr pastāv atšķirība starp, piemēram, no vienas puses faktiski vairāk kā simts gadus senām Civillikuma normām, kas ir izturējušas laika pārbaudi un augušas līdz ar pilsonisko sabiedrību, vai arī tapušas, izdarot būtisku likumdevēja izšķiršanos un, no otras puses, piemēram, normām, kas ir ieviestas ar kārtējiem Komerclikuma vai Patērētāju tiesību aizsardzības likuma grozījumiem, kuriem sabiedrība ir “pieķērusies” mazāk un kurās ietvertajām vērtībām vismaz pašlaik piemīt attiecīgi zemāka noturība un stabilitāte. Tāpat šajā diskusijā varētu minēt arī satversmības argumentus – proti, konkrētās vērtības relatīvo un novērtējamo pietuvinātību Satversmē garantētām tiesībām, kas varētu izrietēt gan tieši no tās teksta, gan no Satversmes tiesas judikatūras.

Arī pie mums dažādi publiskās kārtības skaidrojumi atrodami gan doktrīnā, gan arī praksē. Latvijas tiesu praksē pastāv zināma neskaidrība par pareizo jēdzienu lietojumu. Tāpēc dažkārt var gadīties, ka zem cita termina patiesībā aprakstīts arī *ordre public*.⁸⁷ Šim jēdzienam veltīts ne mazums pētniecisko darbu studiju ietvaros.⁸⁸ Pati par sevi šī statistika liecina par to, ka publiskās kārtības piemērošana nav viennozīmīga un praksē vienkārši atrisināma problemātika. Nav iemesla uzskatīt, ka Latvijā *ordre public* būtu sašaurināts kādā no iepriekš aplūkotajām vispārīgajām kategorijām. Proti, šis jēdziens mūsu praksē un literatūrā netiek ierobežots tikai ar procesuālām vai materiālām normām, nav arī skaidras robežas, no kāda ranga aktiem publiskā kārtība var izrietēt. Publiskās kārtības piederībai materiālajām vai procesuālajām tiesību normām Latvijas tiesu praksē, šķiet, nav būtiskas nozīmes no sprieduma rezultāta viedokļa. Respektīvi, gan procesuālas, gan materiālas vērtības ir līdzvērtīgas un tiek vērtētas pēc salīdzināmiem kritērijiem. Nav pārsteidzoši, ka biežāk sastopami ir tiesu nolēmumos konstatēti procesuālā *ordre public* pārkāpumi.⁸⁹

Mazāk skaidrs ir jautājums par to, vai Latvijā *ordre public* ir sastopams tikai Satversmes normās un tām juridiskā ranga ziņā pielīdzināmos aktos. Autors uzskata, ka šis jēdziens ir daudz plašāks.

⁸⁷ Skat., piem., Senāta civillietu departamenta 2018.gada 22.maija rīcības sēdes lēmums lietā Nr.C30844516, SKC-1035/2018, 4. rindkopa; Senāta civillietu departamenta 2025. gada 10. jūnija lēmums lietā Nr. C7712355324, SPC-7/2025, 6. rindkopa.

⁸⁸ Skat. Latvijas Universitātes datubāzes rezultātus pēc atslēgas frāzēm “ordre public” un “publiskā kārtība”: <https://dspace.lu.lv/search?spc.page=1&query=ordre%20public%20>, <https://dspace.lu.lv/search?spc.page=1&query=publisk%C4%81%20k%C4%81rt%C4%ABba> [Skatīts 11.11.2025.].

⁸⁹ Skat.: Senāta civillietu departamenta 2025. gada 10. jūnija lēmums lietā Nr. C7712355324, SPC-7/2025.

Dr. iur. Baiba Rudevska ir paudusi, ka Latvijas *ordre public* principā ietilpst viss pamattiesību katalogs, Latvijas tiesību svarīgākie pamatprincipi Satversmes 1. pantā (jāteic, ka šajā pantā ietilpst daudzi un dažādi principi un normas), pieņemtie starptautiski atzītie pamatprincipi, kā arī sabiedrības būtiskākās pamatvērtības.⁹⁰ Jebkurā gadījumā spēkā paliek noteikums, ka atsaukšanās uz šo ģenerālklausulu vienmēr būs pieļaujamam tikai pastāvot būtiskam pārkāpumam.⁹¹ Sīkāk raksts šīm niansēm pievērsīsies tieši sadaļā par Latvijas publiskās kārtības vērtībām.

Kopsavelkot, secināms, ka Dr. Korthauta publiskās kārtības definīcija caurmērā atbilst literatūrā izvirzītajiem šīs definīcijas raksturlielumiem. Savā disertācijā viņš nodēvē *ordre public* par normu kopumu, kas ir politiskās vienības (valsts) pamatā un kas izsaka un aizsargā šīs vienības pieņemtās pamatnostādnes attiecībā uz tās politisko, ekonomisko, sociālo un kultūras kārtību. Eiropas tiesību saimē tā izpaužas dalībvalstu procesuālajās un materiālajās normās (rakstītās un nerakstītās, jo to starpā ir arī tiesību principi), kas sabiedrībā ir nostiprinājušās dažādos tiesību sistēmas līmeņos. Ievērojot citu pētnieku bažas par šī jēdziena nestabilitāti, ja tā saturs pārlietu attālinātos no “fundamentālām” vērtībām (t.i., konstitucionālām normām) autors izvirza tēzi, ka publiskās kārtības saturam jābūt piesaistītam tādām laika, diskusiju un prakses gaitā nostiprinātām vērtībām, kuras konkrētā sabiedrība tik tiešām uzskata par aizsargājamām. Šādas vērtības var tikt secinātas no dažādiem avotiem, tostarp arī no laika gaitā likumdevēja pieņemtām normatīvā regulējuma izmaiņām. Gala secinājums par konkrēto vērtību kā daļu no publiskās kārtības var būt tikai tiesu kompetencē.

3.2. Prakse dalībvalstīs: publiskā kārtība Briseles Ia regulā

Tiktāl ir noskaidrots, ka Briseles Ia regula ir veiksmīgi atcēlusi eksekvatūru, taču pamatoti paturējusi arī iespējas no automātiskās atzīšanas un izpildes atkāpties. Tāpat noskaidrots, ka Briseles Ia regulas 45. pants satur dažāda veida atteikumus, tostarp no pārējiem tīri

⁹⁰ Rudevska B. Publiskās kārtības (*ordre public*) jēdziens starptautiskajā civilprocesā: klasiskā izpratne. Latvijas Universitātes 69. konferences rakstu krājums. Aktuālas tiesību realizācijas problēmas. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011. 131. lpp.

⁹¹ Senāta civillietu departamenta 2014. gada 31. oktobra lēmums lietā ar arhīva Nr. SKC-2793/2014; Senāta civillietu departamenta 2014. gada 10. decembra lēmums lietā Nr. C27217113 SKC-2537/2014

procesuālajiem pamatiem saturiski nošķirama ir publiskās kārtības atruna jeb *ordre public*. Šis jēdziens vispārīgi ir plašs – tas aptver gan procesuālus, gan materiāltiesiskus pārkāpumus. Turklāt praksē netiek ierobežots ar konstitucionāla ranga vērtībām. Taču vienlaikus vairums ekspertu un arī Tiesa ir pastāvīgi uzsvēruši, ka tieši eksekvatūras (uz vispār Eiropas Savienības tiesisko sistēmu integrācijas) jomā tā piemērošanai ir jābūt pakļautai augstai ierobežotības līmenī. Ievērojot visu minēto, šajā sadaļā tiks mēģināts abas šīs idejas salāgot: kas no visa plašā *ordre public* jēdziena ir aptverts ar Briseles Ia regulu?

Briseles Ia regulā publiskās kārtības atrunas piemērošana ir ierobežota ar tādiem nolēmumiem, kas ir “klajā pretrunā sabiedriskajai kārtībai”. Eiropas Savienības Tiesa praksē ir atzinusi, ka šī specifiskā jēdziena satura meklējumos var raudzīt pēc padoma ne vien avotos, kas saistīti tieši ar šo regulu, bet arī uz senākām atziņām, kas tapušas vecā regulējuma ietvarā un arī citās jurisdikcijās tā iemesla dēļ, ka atkāpes ir principā pārņemtas no iepriekšējā regulējuma.⁹² Publiskā kārtība Briseles Ia regulas kontekstā nekad nav bijis autonomas Savienības tiesību termins – tā aizpildīšana no laika gala ir bijusi nacionālo iestāžu rokās, ievērojot Eiropas Savienības Tiesas nospraustās robežas. Vienā no svarīgākajiem spriedumiem šajā jautājumā lietā *Krombach* Tiesa nosprauda skaidru robežu publiskās kārtības interpretācijas iespējām: “Atsaukšanās uz sabiedriskās kārtības klauzulu [...] var būt atļauta tikai tad, ja citā Līgumslēdzējā valstī pieņemta sprieduma atzīšana vai izpilde būtu nepieļaujamā pretrunā tās valsts tiesiskajai kārtībai, kurā ir pieprasīts izpildīt spriedumu, jo tādējādi netiktu ievērots kāds no pamatprincipiem. Lai varētu ievērot aizliegumu pēc būtības pārskatīt jebkādu ārvalstīs pieņemtu spriedumu, šādam pārkāpumam ir jābūt klajam tāda tiesību akta pārkāpumam, kurš valstī, kurā ir pieprasīts izpildīt spriedumu, tiek uzskatīts par būtisku tās valsts tiesiskajā kārtībā, kurā ir pieprasīts izpildīt spriedumu, vai arī tādu tiesību pārkāpumam, kuras šīs tiesiskās

⁹² “Vispirms jāatgādina, ka, tā kā saskaņā ar Regulas Nr. 1215/2012 34. apsvērumu ar to tiek atcelta un aizstāta Regula Nr. 44/2001, ar kuru savukārt ir aizstāta 1968. gada Briseles konvencija, Tiesas sniegtā šo pēdējo minēto tiesību instrumentu normu interpretācija attiecas arī uz Regulu Nr. 1215/2012, ja šīs tiesību normas var kvalificēt par “līdzvērtīgām”” (Eiropas Savienības Tiesas 2022. gada 10. marta spriedums lietā C 498/20 *BMA Nederland*, EU:C:2022:173, 27. punkts un tajā minētā judikatūra).

Atzīmējams, ka vārds “klajā” regulas 44/2001 34. panta sākotnējā versijā nebija atrodams un tika ieviests vēlākā brīdī, tomēr tam avotos netiek piešķirta izšķiroša nozīme (Burkhard Hess, Thomas Pfeiffer and Peter Schlosser (Ed.). Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, September 2007. Study JLS/C4/2005/03. 242. lpp.).

kārtības sistēmā ir atzītas par pamattiesībām.”⁹³ Lai gan šis spriedums pieņemts pirms vairāk kā 25 gadiem, tā nozīme ir nemainīgi būtiska arī uz esošo regulējumu.

No citētās *Kombach* lietas atziņas varam secināt, ka par publiskās kārtības daļu Briseles Ia regulas izpratnē var tikt uzskatītas divas lietas: no vienas puses, tie ir tiesību akti, kuri izpildes dalībvalstī tiek uzskatīti par būtiskiem valsts tiesiskajā kārtībā. No otras puses, tās ir arī tiesības, kuras šīs tiesiskās kārtības sistēmā ir atzītas par pamattiesībām. Dr. Korthauts ir izcēlis, ka ar pirmo ir aptverti valsts konstitucionālie pamatnoteikumi, kā arī Savienības principi, kas attiecas uz preču brīvu apriti vai konkurences tiesībām, taču ar otro galvenokārt saprotamas pamattiesības un pamatbrīvības, kas izriet no dalībvalstu kopējām konstitucionālajām tradīcijām un ir atspoguļotas Konvencijā un Hartā.⁹⁴ Tomēr šāds redzējums ir reālistisks tad, ja izejas punkts ir Eiropas Savienības tiesību publiskā kārtība kā “lietussargs”, zem kura ir ietverti visu dalībvalstu publiskās kārtības saturs. Ko nozīmē būtiski akti un pamattiesības tīri nacionālā kontekstā, būtu jānoskaidro, raugoties caur pašu dalībvalstu prizmu.

Atkal varam raudzīties uz šo jautājumu no tiesību saturiskā viedokļa (materiālas vai procesuālas normas) un to novietojuma tiesību aktu hierarhijā. Sākot ar pirmo, kādā visaptverošā pētījumā par publiskās kārtības jēdzienu dažādos Eiropas Savienības instrumentos konstatēts, ka dalībvalstis parasti nošķir procesuālo un materiālo sabiedrisko kārtību. Noskaidrots, ka šī nošķiršana ir sastopama visās valstu sistēmās un vairumā dalībvalstu, izņemot Luksemburgu. Uzsvērts arī tas, ka dalībvalstu praksē procesuālā publiskā kārtība ir ļoti svarīga, bet materiālā sabiedriskā kārtība nespēlē nozīmīgu lomu.⁹⁵ Domājams, ka materiālā *ordre public* piemērošana ir reta citstarp tāpēc, ka tiesas nevar pārskatīt nolēmuma motivāciju (piemērotās normas kā tādas, to saturu un pareizību) – pārbaude ir aprobežota tikai ar nolēmuma iznākumu.⁹⁶ Protams, kā

⁹³ Eiropas Savienības Tiesas 2000. gada 28. marta spriedums lietā C-7/98 *Dieter Krombach v. André Bamberski*, ECR [2000], p. I-01935. 37. rindkopa.

⁹⁴ Corthaut T. PROMOTOR: Prof. Dr. Koen Lenaerts. EU ordre public. Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Instituut voor Europees Recht: Leuven, 2009. 154. lpp.

⁹⁵ Burkhard H. and Pfeiffer T. (supported by Bever M.). Interpretation of the Public Policy Exception as Referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, Germany. Study 15-06-2011. p. 152. Pieejams šeit: https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL-JURI_ET%282011%29453189 [Skatīts 20.11.2025.].

⁹⁶ Mostowik P. & Figura-Goralczyk E. Ordre public and non-enforcement of judgments in intra-EU civil matters: remarks on some recent Polish-German cases. *Journal of Private International Law*. 2022. 18. 317-336. DOI: 10.1080/17441048.2022.2097214. P. 321

atzīmēts jau iepriekš, arī piederība Eiropas tiesību telpai kopumā nozīmē, ka materiālās atšķirības būs nelielas vēsturisku un kontekstuālu apsvērumu dēļ. Abi šie faktori dabiski reducē iespējas piemērot materiālo *ordre public*. Tomēr dažkārt veiktās pārbaudes tvērums ir smalks un grūti nosakāms. Piemēram, viens no pēdējos gados plašāku rezonansi guvušajiem spriedumiem šajā kontekstā bija Vācijas Augstākās Federālās tiesas lēmums neatzīt Polijas tiesas nolēmumu, pamatojoties uz vārda brīvības aizsardzību.

Lēmuma pamatā bija Polijas tiesas spriedums, ar kuru atbildētājam Vācijā tika uzlikts pienākums atvainoties prasītājam, uz vienu mēnesi publicējot savā interneta vietnē paziņojumu, ka iepriekš izplatītās ziņas tā vietnē bija nepatiesas un nekorekti atspoguļoja vēstures notikumus saistībā ar koncentrācijas nometnēm Polijas teritorijā Otrā pasaules kara laikā.⁹⁷ Pamatojoties uz šo spriedumu, prasītājs vērsās Vācijas tiesā, lūdzot tā izpildi saskaņā ar Eiropas Savienības regulējumu par nolēmumu apriņķi. Pirmās instances tiesa to nodrošināja, un arī otrajā instancē atbildētāja pārsūdzība neizturēja kritiku – tiesas nesaskatīja, ka atbildētāja vārda brīvība ar atvairošanās publicēšanu tiktu aizskarta, jo tā izmantotā frāze “Polijas koncentrācijas nometnes” uzskatāma par nepatiesu un kā tāda nav pasargāta saskaņā ar Vācijas pamattiesību aktiem. Tomēr, lietai nonākot pie Augstākās Federālās tiesas, tā par pārsteigumu lēma diametrāli pretēji – Augstākā Federālā tiesa uzskatīja, ka atbildētāja izmantotā frāze ir daļa no “negatīvās viedokļa brīvības”, kas ir konstitucionāli aizsargājama tiesība.⁹⁸ Šī nav vienīgā lieta, kad šādos apstākļos Vācijas Augstākā Federālā tiesa atsaucas uz nacionālo vārda brīvības izpratni kā daļu no *ordre public*. Šī prakse ir tikusi kritizēta literatūrā saistībā ar tās atbilstību Konvencijai,⁹⁹ tomēr šī raksta vajadzībām no tās var izdarīt secinājumu, ka *ordre public* nenoliedzami aptver materiālas

⁹⁷ Paziņojuma teksts angliiski bija: “Zweites Deutsches Fernsehen, the publisher of the Internet portal, regrets the appearance on 15 July 2013 on the www.zdf.de portal in the article (...) the expression which is the untrue and falsifying history of the Polish nation, suggesting that the death camps of Majdanek and Auschwitz were built and run by Poles, and it apologises [to] Karol Tendera, who was imprisoned in a German concentration camp, for violating his personality rights, in particular, his national identity (sense of belonging to the Polish nation) and his national dignity”

⁹⁸ Mostowik P. & Figura-Goralczyk E. *Ordre public and non-enforcement of judgments in intra-EU civil matters: remarks on some recent Polish-German cases*. Journal of Private International Law. 2022. 18. 317-336. DOI: 10.1080/17441048.2022.2097214. pp. 323 – 325

⁹⁹ Mostowik P. & Figura-Goralczyk E. *Ordre public and non-enforcement of judgments in intra-EU civil matters: remarks on some recent Polish-German cases*. Journal of Private International Law. 2022. 18. 317-336. DOI: 10.1080/17441048.2022.2097214. pp. 333 – 336

tiesības, un ka faktiskā situācijā to aizsardzība var pakāpties arī soli tālāk par tīri dalībvalsts nolēmuma rezolutīvās daļas pārbaudi.

Kas attiecas uz procesuāliem pārkāpumiem, tie dabā likumsakarīgi novērojami biežāk, jo identificēt iespējamus procedūras trūkumus tiesvedības norisēs ir daudz vieglāk nekā identificēt fundamentālus materiālo tiesību pārkāpumus. Lai gan arī kopumā tie būs izņēmuma gadījumi, tomēr nav izslēgts, ka *ordre public* atruna ir piemērojama arī procesuāliem pārkāpumiem.¹⁰⁰ Tas, ka 45. pants precīzi definē dažus no iespējamajiem procesuālajiem pārkāpumiem, nenozīmē, ka uz citiem Konvencijas 6. panta pārkāpumiem atbildētājs nevarētu atsaukties. Teiksim, Lietuvas literatūrā atrodama tēze, ka *ordre public* atrunu var pielietot tikai gadījumos, kad spriedums pats par sevi acīmredzami pārkāptu kādu fundamentālu vai būtisku obligātu materiālu vai procesuālu tiesību normu (izņemot jurisdikciju nosakošu normu).¹⁰¹ Tomēr šo apstākļu kopums padara procesuālo *ordre public* mazāk diskutablu no saturiskā viedokļa. Tas saistīts ar to, ka jau 2011. gadā tikai trīs dalībvalstis aptaujās (Spānija, Polija un Lietuva) pāuda, ka tās publiskās kārtības klauzulu pamatā interpretē, atsaucoties pašas uz savu tiesību sistēmu. Proti, dati liecina, ka jau pirms teju 15 gadiem vairuma dalībvalstu tiesu galvenais izejas punkts bija nevis nacionālās tiesības, bet gan Tiesas judikatūra lietā *Krombach* un Konvencijas 6. pants. Rezultātā, lai gan ne gluži viendabīgi, taču kopumā dalībvalstis, tostarp arī tādas, kurās dominē konstitucionālās garantijas (piemēram, Vācija), šajā desmitgadē ir piedzīvojušas pāreju no valstu procesuālajām garantijām uz Eiropas standartiem.¹⁰² Tātad, šī atkāpe ir pieļaujama *in concreto*, bet vispārīgi vieta domstarpībām dalībvalstu starpā top arvien mazāka un mazāka. Autora ieskatā par pamatotu ir atzīstama ideja, ka procesuāls pārkāpums var būt arī nevēršanās Eiropas Savienības Tiesā ar prejudiciālo jautājumu, kad tā bija nepieciešama – ja prejudiciālā jautājuma neiesniegšana noved pie sprieduma, kas ir pilnīgi pretrunā Eiropas Savienības tiesību aktu

¹⁰⁰ Corthaut Tim. PROMOTOR: Prof. Dr. Koen Lenaerts. EU ordre public. Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Instituut voor Europees Recht: Leuven, 2009. p. 155

¹⁰¹ Kisieliauskaitė A. VIEŠOSIOS TVARKOS ŠĄVOKA „BRIUSELIS I“ REGLAMENTE. SSN 2424-6050. TEISĖ 2017 102. 120.–123. lpp. DOI: <https://doi.org/10.15388/Teise.2017.102.1052> [Skatīts 20.11.2025.].

¹⁰² Hess B. and Pfeiffer T. (supported by Bever M.). Interpretation of the Public Policy Exception as Referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, Germany. Study 15-06-2011. Pieejams šeit: https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL-JURI_ET%282011%29453189 [Skatīts 20.11.2025.].

būtiskajiem noteikumiem, tā atzīšana teorētiski varētu tikt noraidīta.¹⁰³ Vienlaikus, nolēmumā pieļauta nebūtiska Eiropas Savienības tiesību kļūda ir vērtējama tāpat kā nebūtiska nacionālo tiesību kļūda – tā nevar būt par pamatu 45. panta piemērošanai.¹⁰⁴

Sarežģītāks ir jautājums par to, vai *Kombach* lieta principā aizliedz atkāpties no automātiskās eksekvatūras, pamatojoties uz publisko kārtību, kas nav ietverta konstitucionāla ranga aktos vai Konvencijā. Lai arī zināmākie prakses piemēri vairumā epizožu skar klasiskas pamattiesības, līdzšinējā izpēte un Komisijas ziņojums liek domāt, ka arī šeit, tāpat kā vispārīgā *ordre public* piemērošanas gadījumā, skaidra robežlīnija nepastāv. Respektīvi, ar *ordre public* aizsargātām interesēm ir jābūt būtiskām, taču nevienā aplūkotā avotā nav pausts viedoklis, ka šīm interesēm obligāti jābūt nostiprinātām konstitūcijā vai pielīdzināmos tiesību aktos.

Piemēram, Beļģijas tiesību aktos pastāvot neapstrīdams publiskās kārtības pārkāpums gadījumā, ja tiek izpildīti spriedumi par labu “plēsēju fondiem” (*angl. – vulture funds*)¹⁰⁵.¹⁰⁶ Grieķijas praksē par publiskās kārtības pārkāpumu Briseles Ia regulas kontekstā ir atzīta situācija, kurā Vācijas tiesas nolēmuma izpilde traucētu (vai pat liegtu pilnībā) likumā ietverto komersantu reorganizācijai piemērojamo un personām labvēlīgo noteikumu piemērošanu, kas tikuši pieņemti valsts ekonomikas un vispārējo interešu labā.¹⁰⁷ Francijā tiesa atteicās atzīt Lielbritānijas tiesas spriedumu par darbinieka atbildību pret darba devēju veterinārārsta profesionālās ētikas pārkāpuma lietā, jo obligātie Francijas darba tiesību akti šādos apstākļos nepieļauj darbinieka atbildību.¹⁰⁸ Par publiskās kārtības ietvaros aizsargājamām vērtībām citu dalībvalstu praksē uzskatīta: vārda brīvība, nacionālā drošība, aizsardzība pret azartspēļu atkarību.¹⁰⁹

¹⁰³ Corthaut T. PROMOTOR: Prof. Dr. Koen Lenaerts. EU ordre public. Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Instituut voor Europees Recht: Leuven, 2009. p. 156

¹⁰⁴ Eiropas Savienības Tiesas 2015. gada 16. jūlija spriedums lietā C-681/13 Diageo Brands BV ECLI:EU:C:2015:471.

¹⁰⁵ Ieguldījumu fonds, kas par zemu cenu pērk akcijas uzņēmumos, kuri nonākuši grūtībās, lai pārņemtu kontroli, uzlabotu to darbības rādītājus un tādējādi gūtu peļņu (skat.: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/vulture-fund> [Skatīts 13.11.2025.]).

¹⁰⁶ T M C Asser Institute. Consolidated Report: The Application of Regulation (EU) No 1215/2012 (Brussels I bis) in the Member States (2022). 53.–55. lpp.; Poesen, Michiel and van Calster, Geert, Belgian Report – Regulation BIA: A Standard for Free Circulation of Judgments and Mutual Trust in the European Union (JUDGTRUST) (August 1, 2019). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3503163> [Skatīts 13.11.2025.].

¹⁰⁷ Anthimos A., Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Greece Under the Brussels I-bis Regulation (May 20, 2016). Yearbook of Private International Law, Volume 16 (2014/2015). p. 7

¹⁰⁸ Hess B. and Pfeiffer T. (supported by Bever M.). Interpretation of the Public Policy Exception as Referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, Germany.

Interesants ir konkurences tiesību pārkāpumu radītu zaudējumu gadījums. To konteksts ir īpaši sarežģīts tādēļ, ka šī nozare ir ar vienu no visaugstākajām harmonizācijas pakāpēm Eiropas Savienības tiesībās. Teju katrs jautājums konkurences tiesībās ir regulēts Eiropas Savienības līmenī (pie tam primārajās tiesībās), un, protams, arī zaudējumu atlīdzināšanas jautājumi. Turklāt harmonizācija skar gan materiālās, gan procesuālās normas. Tas pamatoti mudina vaicāt, vai *ordre public* vispār var piemērot konkurences tiesību zaudējumu prasībās, ja visās dalībvalstīs tām faktiski jābūt saturiski vienādām? Kā identificēts iepriekšējā sadaļā, piemēram, Vācijā par daļu no publiskās kārtības (gan citā kontekstā) ir atzītas likuma normas, kas aizliedz noteiktas, pret konkurenci vērstas darbības. Vai tas varētu nozīmēt, ka *ordre public* teorētiski sastāda arī citi konkurences tiesību elementi, teiksim, zaudējumu piedziņas noteikumi? Jāteic, ka atbilde nav viennozīmīga, viedokļi dalās un realitātē tas visdrīzāk būtu lemjams *in concreto*.¹¹⁰ Taču jebkurā gadījumā ir apšaubāms, ka kādā no dalībvalstīm fundamentālu tiesību sistēmas daļu veido tāda konkurences tiesību interese, kuru jau nepasargā Eiropas Savienības regulējums (proti, harmonizācija šajā jomā ir caurmērā cēlusi tiesību aizsardzības līmeni visās dalībvalstīs).

Ne visi no aprakstītajiem *ordre public* piemēriem ir nostiprināti konstitūcijās, nedz uzskatāmi par ‘pamattiesībām’ plašākā izpratnē. Kā redzams, šo vērtību starpā mēdz būt arī komerciālas un pat šķietami ekonomiskas valsts intereses. Tātad secināms, ka arī Briseles Ia regulas kontekstā *ordre public* jēdziens par izšķirošo apstākli neuzskata konkrētās intereses juridisko rangū. Šie secinājumi autora ieskatā nenonāk pretrunā *Kombach* vadlīnijām: *ordre public* ir tiesību akti, kuri izpildes dalībvalstī tiek uzskatīti par būtiskiem valsts tiesiskajā kārtībā, un tiesības, kuras šīs tiesiskās kārtības sistēmā ir atzītas par pamattiesībām.

Jebkurā gadījumā jau iepriekš atzīmēts, ka situācijas, kurās pielietota Briseles Ia regulas *ordre public* atruna, ir retums. Autors vēlas atzīmēt, ka arī Latvijā piemērus atrast nav nācies viegli, taču, domājams, ka tas ir saistīts arī nepietiekamu tiesu prakses publiskošanu. Tā kā šie nolēmumi nav daļa no judikatūras, ir ļoti iespējams, ka patiesībā prakses piemēru ir vairāk, nekā

Study 15-06-2011. p. 152. Pieejams šeit: https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL-JURI_ET%282011%29453189 [Skatīts 20.11.2025.].

¹⁰⁹ Study to support the preparation of a report on the application of Regulation (EU) No 1215/2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Brussels Ia Regulation) – Final report, Publications Office of the European Union, 2023. P. 248

¹¹⁰ Pozdnakova, A. (2018). Public Policy as a Ground for Refusal to Enforce EU Antitrust Damages Awards. Oslo Law Review, 5(1), 4–20. <https://doi.org/10.18261/issn.2387-3299-2018-01-01> [Skatīts 20.11.2025.].

varētu likties. Iespējams, ka šis novērojums ir attiecināms arī uz pārējo dalībvalstu praksi, jo statistika kopumā ir zema. Piemēram, kādā pētījumā lēsts, ka uz 2007. gadu (proti, par iepriekšējo regulējumu) Grieķijā bija konstatējami tikai divi šīs kategorijas nolēmumi, Francijā – viens, taču Vācijā – pieci, no kuriem divi nonāca arī līdz Eiropas Savienības Tiesai.¹¹¹ Vairums dalībvalstu šajā pētījumā norādīja, ka pārsvarā gadījumu publiskās kārtības atruna tiek piesaukta saistībā ar procesuālas dabas pārkāpumiem, kas, tostarp ar nodomu, pieļauti jau lietas iztiesāšanas procesā oriģinālajā dalībvalstī.¹¹² Vēl kādā pētījumā dalībvalstis daudzviet ziņoja, ka konkrēta statistika nav pieejama, ne visas tiesas šādus datus vispār apkopo. Piemēram, Igaunija un Latvija ziņoja, ka vidēji saskaras ar apmēram 40 atzīšanas un izpildes pieteikumiem gadā. Lietuvā šis skaitlis bija 50. Nevienā no Baltijas valstīm nebija reģistrēts gadījums, kurā atbildētājs veiksmīgi pielietojis publiskās kārtības atrunu. Vairumā valstu šis pēdējais rādītājs bija nulle, dažās no viens līdz trīs un tikai Francijā – pieci. Beļģijas ziņojumā teikts, ka no 10 apzinātajiem pieteikumiem kopš 1984. gada publiskās kārtības materiāltiesiskais arguments tika izmantots četros gadījumos un pārējos apstrīdēti procesuāli pārkāpumi.¹¹³

Briseles Ia regulas 45. pantā ietvertā *ordre public* jēdziena izpratnē velkamas paralēles ar šī jēdziena izpratni Eiropas tiesību telpā kopumā. Tiesas un akadēmiķi to ir aizpildījuši ar dažnedažādāko saturu – gan procesuālām, gan materiālām tradīcijām, kas nāk no senākiem un nesenākiem, kā arī augstāka un zemāka ranga avotiem. Tomēr svarīgi, ka šo *plašo diapazonu*, kādā *ordre public* var tikt ietērpta, nedrīkstētu jaukt ar *plašu piemērošanu*. Šie secinājumi ir jāvērtē kontekstā ar iepriekšējā nodaļā iztirzāto statistiku – relatīvos skaitļos *ordre public* atkāpe viscaur Eiropas Savienībai attiecībā uz Briseles Ia regulu tiek piemērota reti. Tas pierāda: lai gan publiskās kārtības izpausmes var būt nuden dažādas (plašas), to aizsardzība nolēmumu aprites jomā parasti nobāl (ir šaura) dalībvalstu savstarpējās uzticības principa priekšā. Izpausmju dažādība nenožīmē, ka katrā lietā būs konstatējams pietiekami būtisks pārkāpums, jo realitātē

¹¹¹ Hess B., Pfeiffer T. and Schlosser P. (Ed.). Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg. September 2007. Study JLS/C4/2005/03. 243.–244. lpp.

¹¹² Hess B., Pfeiffer T. and Schlosser P. (Ed.). Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg. September 2007. Study JLS/C4/2005/03, 244. lpp.

¹¹³ Hess B. and Pfeiffer T. (supported by Bever M.). Interpretation of the Public Policy Exception as Referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law. Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, Germany. Study 15-06-2011. 49. un 52. lpp. Pieejams šeit: https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL-JURI_ET%282011%29453189 [Skatīts 20.11.2025.].

tādas situācijas būs retas. Nākamajā sadaļā aplūkosim kādu visnotaļ interesantu pašmāju piemēru, kas skar tieši šādu izņēmuma gadījumu.

3.3. Latvijas tiesiskās sistēmas publiskās kārtības vērtības

Šī sadaļa nekavēsies pie jautājumiem, par kuriem, visticamāk, juristu starpā pastāv vienprātība. Proti, skaidrs, ka Latvijas *ordre public* ietilpst Satversmē garantētās pamattiesības un, ka arī pie mums atbildētāji var atsaukties uz Konvencijas normu pārkāpumiem. Tomēr līdzīgi kā citās dalībvalstīs, arī pie mums ir atrodams vismaz viens neordinārs prakses piemērs *ordre public* izmantošanai, kas rosina domas par potenciālām tālākai diskusijai. Runa ir par tā dēvēto *FlyLAL* lietu, kurā pretējās pusēs bija nonākušas Lietuvas maksātnespējīgā lidsabiedrība *FlyLAL* kā prasītāja un Rīgas Starptautiskā lidosta ar nacionālo lidsabiedrību AS “Air Baltic” kā atbildētājas.¹¹⁴

Īsumā, *FlyLAL* uzskatīja, ka tai esot radušies zaudējumi, jo Latvijā un Lietuvā esot īstenotas pret konkurenci vērstas darbības. AS “Air Baltic” Latvijas lidostas maksājumu atlaižu politikas ietvaros esot ļaunprātīgi izmantojusi savu dominējošo stāvokli. Latvijā piešķirtās atlaides no maksājumiem cita starpā esot devušas iespēju AS “Air Baltic” Viļņas lidostā darboties ar dempinga cenām. Ar šādu pamatojumu *FlyLAL* ar zaudējumu prasību vērsās tiesā Lietuvā. Tiesvedības ietvaros Lietuvā tika pieņemts pagaidu aizsardzības lēmums pret atbildētājām, kuru *FlyLAL* Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesai lūdza atzīt un izpildīt Latvijā. Sākotnēji *FlyLAL* pieteikums tika apmierināts, taču atbildētājas to pārsūdzēja Senātā, kas vērsās Eiropas Savienības Tiesā ar prejudiciālajiem jautājumiem.¹¹⁵ Šajā rakstā aktuāls ir Senāta jautājums, vai publiskās kārtības klauzulu¹¹⁶ var saprast tādējādi, ka sprieduma par pagaidu aizsardzības pasākumu piemērošanu atzīšana ir pretēja dalībvalsts publiskajai kārtībai, ja (i) kā galvenais arguments pagaidu aizsardzības pasākumu piemērošanai ir minēta prasības ievērojamā summa bez pamatota un argumentēta aprēķina, (ii) ja, atzīstot un izpildot šādu nolēmumu, atbildētājiem var rasties zaudējumi, kurus prasības noraidīšanas gadījumā nebūs iespējams piedzīt no

¹¹⁴ Eiropas Savienības Tiesas 2014. gada 23. oktobra spriedums lietā C-302/13 *FlyLAL*. ECLI:EU:C:2014:2319.

¹¹⁵ Ģenerālvokātes Juliānas Kokotes 2014. gada 3. jūlija secinājumi lietā C-302/13 *FlyLAL*, ECLI:EU:C:2014:2046. 11.–15. rindkopa.

¹¹⁶ Tolaik vēl saskaņā ar Regulas Nr. 44/2001 34. panta 1. punktu.

bankrotējušas komercsabiedrības, kāda ir prasītāja, kas rezultātā skar izpildes valsts ekonomiskās intereses, tādējādi apdraudot valsts drošību, ievērojot to, ka Latvijas Republika ir starptautiskās lidostas “Rīga” 100% akciju īpašniece un 52,6 % AS “Air Baltic” akciju īpašniece?¹¹⁷

Eiropas Savienības Tiesas atbilde bija sekojoša: attiecībā uz pirmo Tiesa nesaredzēja Lietuvas spriedumā pamatojuma trūkumu, jo tās ieskatā bija iespējams izsekot argumentācijas gaitai, kuras rezultātā tika noteikts konkrēto summu apmērs. Attiecībā uz otro, lietas dalībniekiem bija iespēja pārsūdzēt lēmumu un lietas dalībnieki ir izmantojuši šādu iespēju. Tādējādi lietas taisnīgas izskatīšanas pamatprincipi tika ievēroti, un nevar uzskatīt, ka būtu noticis publiskās kārtības pārkāpums. Tiesa pievienojās ģenerālvokātes viedokļa 84. un 85. rindkopai, kurās secināts, ka *ordre public* jēdziens aizsargā tiesiskās intereses, kas izpaužas tiesību normā, nevis tīri saimnieciskas intereses. Tā tas ir arī tad, ja publiskās varas subjekts darbojas kā tirgus dalībnieks, konkrētajā gadījumā – kā akcionārs, un tādējādi pakļauj sevi riskam ciest noteiktus zaudējumus. Tādējādi vienkārša atsaukšanās uz nopietnām saimnieciskām sekām nav uzskatāma par publiskās kārtības pārkāpumu dalībvalstī, kurā pieprasīts izpildīt spriedumu.¹¹⁸

Ģenerālvokāte šajā lietā sniedza vērtīgu pienesumu izpratnē par ekonomisku interešu aizsardzību ar *ordre public*: “[ar publiskās kārtības jēdzienu] tiek aizsargātas tiesiskās vai katrā ziņā tiesību normās izklāstītās intereses, kas skar attiecīgās dalībvalsts politikas, ekonomikas, sociālajā vai kultūras jomā pastāvošo kārtību. Turpretim ar tādām vienīgi ekonomiskām interesēm kā monetāru zaudējumu iestāšanās risks, pat ja tas būtu ļoti liels, nepietiek.”¹¹⁹

Respektīvi, Eiropas Savienības Tiesa un ģenerālvokāte principā pateica, ka šīs lietas apstākļos nav saredzams publiskās kārtības atrunas piemērošanas pamats. Kopumā nevarētu teikt, ka šāds iznākums būtu pārsteidzošs. Taču negaidīts ir lietas turpinājums, lietai atgriežoties Latvijā. Senāts Eiropas Savienības Tiesas un ģenerālvokātes nostājai nepiekrita. Senāta secinājumi, pieņemot galīgo lēmumu par pagaidu aizsardzības lēmuma izpildi, ir visnotaļ interesanti: “Civillietu departaments konstatē, ka Latvijas normatīvajos aktos nav noteikumu, kas novērstu

¹¹⁷ Ģenerālvokātes Juliānas Kokotes 2014. gada 3. jūlija secinājumi lietā C-302/13 *FlyLAL*, ECLI:EU:C:2014:2046. 17. rindkopa.

¹¹⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2014. gada 23. oktobra spriedums lietā C-302/13 *flyLAL*. ECLI:EU:C:2014:2319. 22., 49., 53.-58. rindkopa.

¹¹⁹ Ģenerālvokātes Juliānas Kokotes 2014. gada 3. jūlija secinājumi lietā C-302/13 *FlyLAL*, ECLI:EU:C:2014:2046. 84.-85. rindkopa.

vai vismaz ierobežotu iespēju apgrūtināt vai atsavināt valsts drošības infrastruktūras objektus un tajos ietilpstošo mantu. Šādu ierobežojumu trūkums rada visas iespējas un priekšnoteikumus apdraudēt Satversmes 1. pantā noteiktos valstiskos pamatprincipus un to realizāciju. Ņemot vērā šos pamatprincipus un to fundamentālo nozīmi Latvijas kā valsts pastāvēšanā, šāds likuma robs nedrīkst tikt uzskatīts par apzinātu robu, proti, par tādu, kuru likumdevējs atstājis atklātu ar nolūku, jo nav vēlējies attiecīgo jautājumu regulēt. Līdz ar to šāds likuma robs ir aizpildāms. Konkrētajā gadījumā tas izdarāms, tieši piemērojot Satversmes 1. pantu, piepildot tajā noteikto Latvijas neatkarības un demokrātiskas iekārtas principu ar konkrētu saturu konkrētā jautājuma robežās. Civillietu departamentam nerodas ne mazākās šaubas par to, ka valsts drošība ir absolūti nepieciešams elements Satversmes 1. pantā noteikto Latvijas Republikas valstisko pamatprincipu – neatkarības un demokrātiskas iekārtas realizācijai.”¹²⁰

Papildus Senāts uzskatīja par būtiskiem šādus faktus: pagaidu aizsardzības apmierināšana būtu nesamērīgs Satversmes 105. un 91. panta ierobežojums; prasītāja ir maksātnespējīga un vajadzības gadījumā nevarētu kompensēt nepamatoti piedzītus zaudējumus; ievērojamais zaudējumu apmērs varētu apdraudēt ne tikai atbildētāju labklājību, bet pat pastāvēšanu; pamatlietas izskatīšana Lietuvā visticamāk ilgs vēl daudzus gadus un nav samērīgi uz visu šo periodu arestēt atbildētāju mantu.¹²¹ Senāts argumentēja, ka: “*valsts drošība ir viens no valsts pastāvēšanas un integritātes stūrakmeņiem, tādēļ tā neapšaubāmi uzskatāma par būtisku un aizsargājumu ordre public elementu. Tāpat par ordre public būtisku elementu uzskatāmas nacionālajā konstitūcijā noteiktās pamattiesības, šajā gadījumā Satversmes 105. panta tiesības uz īpašumu un 91. pantā noteiktās tiesības uz pušu vienlīdzību likuma priekšā to savstarpējā kopsakarā.*”¹²²

Tā rezultātā, Lietuvas pagaidu aizsardzības lēmums Latvijā netika atzīts un izpildīts. Šī lieta bija zīmīga ne vien Eiropas Savienības tiesību kontekstā, bet arī vietējās tiesiskās sistēmas attīstībai. Vienlaikus ar šī lēmuma pieņemšanu Senāta Civillietu departaments pieņēma arī blakus lēmumu informēt Latvijas Republikas Saeimu, Valsts prezidentu un Ministru kabinetu par iespējamu

¹²⁰ Senāta 2015. gada 28. oktobra lēmums lietā Nr. C30504912, SKC-5/2015. 11.5., 11.6. rindkopa.

¹²¹ Skat. arī Baibas Rudevskas relīzi par šo lietu: <https://conflictoflaws.net/2016/supreme-court-of-latvia-final-outcome-of-flyl-lithuanian-airlines/> [Skatīts 20.11.2025.].

¹²² Senāta 2015. gada 28. oktobra lēmums lietā Nr. C30504912, SKC-5/2015. 12., 13. un 14. rindkopa.

Satversmes 1. panta pārkāpumu, neparedzot Latvijas Republikas normatīvajos aktos valsts drošības infrastruktūras objektu liettiesiskā statusa aprobežojumus, kā arī ierobežojumus rīcībai ar tiem privāto tiesību jomā.¹²³ Iespējams, ka šo iznākumu varētu izskaidrot pārpratums problēmas interpretācijā. Kā lasāms *FlyLAL* spriedumā, Senāts jau vēršoties Tiesā uzskatīja, ka ekonomiskās intereses var būt daļa no *ordre public*, ja draudošo ekonomisko zaudējumu dēļ ir pietiekami konkrēti apdraudēta tiesību sistēma un “valsts drošība”.¹²⁴ Proti, svarīgs bija tieši fakts, ka atbildētājas pilda valstiskas nozīmes funkcijas. Šķiet, Eiropas Savienības Tiesai, atbildot uz prejudiciālo jautājumu, atbildes fokuss bija nepārprotami izslēgt ekonomiskās intereses no publiskās kārtības jēdziena, neatkarīgi no atbildētāju juridiskā statusa vai akcionāru sastāva. Tikmēr Senāta lēmuma fokusā bija jautājums par to, kas tiek skarts ekonomisko interešu apdraudējuma rezultātā. Citiem vārdiem, no Senāta galīgā lēmuma (un to pavadošā blakus lēmuma) šķiet, ka *ordre public* uztraukums nebija tik daudz par summas apmēru, cik tas bija par skartajām valsts drošības interesēm finansiālā sloga rezultātā. Tomēr šāds skaidrojums īsti nav salāgojams ar pirmo no Senāta jautājumiem, proti, vai publiskās kārtības klauzulu var iedarbināt tad, ja pagaidu aizsardzības pasākumu piemērošana pamatota ar prasības summas apmēru bez sīkāka aprēķina. Šis formulējums rosina domāt, ka Senāts tomēr lūkoja sargāt arī tīri ekonomiskas intereses.

Tomēr jebkurā gadījumā šī tiesvedība sniedz dažus būtiskus secinājumus par publiskās kārtības atrunas funkciju un būtību.

Pirmkārt, tā kalpo par hrestomātisku piemēru tam, kā *ordre public* pilda “stopkrāna” funkciju.

Otrkārt, šī tiesvedība demonstrē, ka *ordre public* satur katrā dalībvalstī ir specifisks. Tas nereti var manifestēt tajā dalībvalstī valdošo mācību noteiktos jautājumos, vispārpieņemtu viedokli par noteiktu tiesību institūtu aktualitāti vai idejas par visai sabiedrībai aktuālu problēmu risināšanu. Citi piemēri, ko dažādos pētījumos un aptaujās ir minējuši Latvijas praktiķi un iestādes, aptver dažādas procesuālās garantijas (tiesības pārsūdzēt nolēmumu, tiesības tikt uzklausītam, saņemt

¹²³ Augstākā tiesa norāda uz nepilnībām tiesiskajā regulējumā. Jurista Vārds, 10.11.2015., Nr. 44 (896), 4. lpp.

¹²⁴ Ģenerālvokātes Juliānas Kokotes 2014. gada 3. jūlija secinājumi lietā C-302/13 *FlyLAL*, ECLI:EU:C:2014:2046. 86. rindkopa.

un sniegt paskaidrojumus), taču vienlaikus Latvijas tiesas esot noraidījušas konfidencialitātes aizsardzību maksātnespējas procesā kā pamatojumu atzīšanas liegšanai.¹²⁵

No visa minētā var izdarīt arī vairākus secinājumus par ar *ordre public* aizsargājamām vērtībām Latvijā. Pirmkārt, nebūtu racionāli un nav arī iemesla uzskatīt, ka publiskās kārtības saturs ir meklējams tikai Satversmē un Konvencijā. No vienas puses, Senāts *FlyLAL* lietas gaismā skaidri norādīja, ka tas aizsargā tādu vērtību, kas Satversmē nav ierakstīta, aicinot izpildvarai un likumdevējam šo niansi pārdomāt. No otras puses, raugoties no citu valstu piemēriem, kā arī izvērtējot mūsu tiesību sistēmas būtiskākos balstus un stūrakmeņus, domājams, ka Latvijas *ordre public* saturs kā minimums meklējams arī Civillikumā. Līdzīgi kā citās Eiropas valstīs ar nostiprinātu civiltiesību kultūru, arī pie mums Civillikums atspoguļo svarīgas un vispārpieņemtas sabiedrības morāles un savstarpējo attiecību regulēšanas vadlīnijas – par to liecina ne tikai tā sastādīšanas process un priekšvēsture,¹²⁶ bet arī tā noturība cauri mainīgiem laikiem. Nenoliedzami, Civillikums ir Latvijas sabiedrības civiltiesiskās apgrozības spogulis, un autors uzskata, ka tādējādi tā iekļaušana *ordre public* neapdraud jēdziena stabilitāti. Turpretim par citiem likumiem, kas teorētiski ir tādā pašā rangā, tik viennozīmīgus secinājumus izdarīt nevar. Vienkāršiem vārdiem, Latvijā daudzi likumi ir pārstrādāti un pieņemti no jauna pēdējo dekāžu laikā, tradīcijas ir pārņemtas no citām zemēm un par to sociālo stabilitāti būtu nepieciešams veikt padziļinātāku izpēti. Tādēļ autora ieskatā ir grūti abstrakti komentēt to, vai pie mums daļu no publiskās kārtības, tas ir, fundamentālākajām vērtībām, veido arī, piemēram, Komerclikuma, Darba likuma vai Konkurences likuma normas, kas praksē tā ir bijis citās dalībvalstīs.

Jebkurā gadījumā pie slēdziena par vienas vai otras tiesības aizsardzību tiesas var nonākt, tikai izvērtējot konkrētos lietas apstākļus un izsverot pušu intereses. Turklāt, tas, ka izskatot atbildētāja pieteikumu pret atzīšanu vai izpildi, tiesa varētu konstatēt, ka dalībvalsts nolēmums nav saskaņā Satversmi, Civillikumu vai citu normatīvo aktu, uzreiz nenozīmē, ka pieteikums apmierināms. Kā zināms, ar atšķirībām starp dalībvalstu regulējumu *per se* nav gana Briseles Ia regulas 45. panta 1(a) daļas piemērošanai – šai kolīzijai jāskar fundamentālas vērtības. Tas

¹²⁵ Study to support the preparation of a report on the application of Regulation (EU) No 1215/2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Brussels Ia Regulation) – Final report, Publications Office of the European Union, 2023. 248. lpp.

¹²⁶ Skat. Švarcs F. Latvijas 1937. gada 28. janvāra Civillikums un tā rašanās vēsture. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011. 22. lpp.

dabiski noved pie otrā secinājuma par *ordre public* Latvijā, proti, aizsargājamajām interešu kategorijām. Tas vairs nav formāls jautājums par to, kādā aktā vērtības iekļautas, bet gan par to, kādas vērtības tiek vērtētas kā pietiekami būtiskas, lai atkāptos no savstarpējās uzticības. Kā iztīrīts augstāk, citviet par šādām vērtībām tiesas atzinušas vārda brīvību, azartspēļu aizliegumu, darbinieku aizsardzību, sodošu zaudējumu piedziņu un arī komerciālas intereses (spriedumi par labu “plēsēju fondiem”, personām labvēlīgi komersantu reorganizācijas likuma noteikumi). Kā redzams, pie mums Senāts par daļu no publiskās kārtības ir atzinis arī valsts drošību un specifiskos apstākļos arī ekonomiskas intereses (*FlyLAL* lietā tas bija saistīts ar ievērojamo zaudējumu aplēsi, kuras aprēķins Senātam nebija saprotams).

Autora ieskatā, vairākas tieši Latvijai raksturīgas civiltiesību tradīcijas vai iestādnes uzskatāmas par fundamentālām mūsu sistēmā un daļu no *ordre public*. Tāpat idejas par Latvijas *ordre public* var tikt gūtas, iedvesmojoties no Latvijai radniecīgas tiesību sistēmas valstīm. Šīm idejām var būt gan papildinoša nozīme, t.i. tās var papildus apstiprināt arī citādi izdarāmus secinājumus par Latvijas publiskās kārtības jēdziena saturu. Tāpat šādiem piemēriem no Latvijai radniecīgas tiesību sistēmas valstīm var būt arī patstāvīga nozīme. Proti, tie arī paši par sevi var kalpot par avotu secinājumu izdarīšanai par Latvijas publiskās kārtības jēdziena saturu, ja šie piemēri saskan ar Latvijas tiesību fundamentālajām vērtībām. Visbeidzot, šie citu valstu piemēri gan vienā, gan otrā nozīmē var tikt izmantoti secinājumu izdarīšanai par Latvijas publiskās kārtības jēdziena saturu ne tikai tādā nozīmē, ka, ja, piemēram, tiesību institūts “A” ir uzskatāms par daļu no Vācijas publiskās kārtības, tad tas pats tiesību institūts “A” ir uzskatāms par daļu arī no Latvijas publiskās kārtības, bet arī tajā nozīmē, ja tiesību institūts “A” ir uzskatāms par daļu no Vācijas publiskās kārtības, tad arī tiesību institūts “B”, kas ir saistīts ar tādām pašām vai līdzīgām vērtībām kā tiesību institūts “A”, ir uzskatāms par daļu arī no Latvijas publiskās kārtības.

Šī pēdējā secinājuma sakarā paskatīsimies uz vienu no Vācijas tiesībās atzītajiem publiskās kārtības piemēriem un tā kontekstā dažiem iespējamiem secinājumiem Latvijas materiāltiesiskās publiskās kārtības kontekstā.

Kā jau minēts, par pretēju Vācijas publiskajai kārtībai ir tikuši atzīti t.s. “sodoša rakstura zaudējumi” (angliski – *punitive damages*), kas pieļauj zaudējumu atlīdzināšanu izmantot kā

sodošu sankciju, nevis tikai kā līdzekli faktiskā kaitējuma atlīdzināšanai. Vismaz pirmšķietami varētu domāt, ka uz šāda Vācijas piemēra pamata sodoša rakstura zaudējumi būtu atzīstami par pretējiem arī Latvijas materiāltiesiskajai publiskajai kārtībai. Vienlaikus no šī sodoša rakstura zaudējumu piemēra izriet vairāki būtiski secinājumi, kas liek paraudzīties niansētāk gan uz pašu sodoša rakstura zaudējumu pretrunu publiskajai kārtībai, gan arī vedina izdarīt secinājumus, kas ir izmantojami arī citu publiskās kārtības piemēru noskaidrošanai.

Pirmkārt, runājot par iemesliem, kādēļ sodoša rakstura zaudējumi tiek uzskatīti par pretējiem publiskajai kārtībai, ievērojamais austriešu tiesībzinātnieks, profesors Helmut Koziols vērš uzmanību uz Roma II regulas¹²⁷ vienā no projektiem norādīto apsvērumu, kas pēc gala redakcijas pieņemšanas atrodams preambulas 32. atkāpē un noteic *“jo īpaši šajā regulā norādītu tiesību aktu noteikuma piemērošanu var uzskatīt par pretēju tiesas atrašanās valsts sabiedriskajai kārtībai (“ordre public”), ja šādas piemērošanas rezultātā – atkarībā no lietas apstākļiem un tās dalībvalsts tiesību sistēmas, kuras tiesā iesniegta prasība, – tiek piespriesta nesamērīga apjoma izņēmuma vai vindikatīvs maksājums, kas nav kompensācija par kaitējumu”*. Šī apsvēruma sakarā profesors Koziols vērš uzmanību, ka sodoša rakstura zaudējumi ir atzīstami par pretēju publiskajai kārtībai ne tik daudz tādēļ, ka to mērķis un jēga atšķiras no zaudējumu mērķa un jēgas Kontinentālajā Eiropā, bet gan tādēļ, ka šis tiesību institūts var pārsniegt faktiski nodarītā kaitējuma apmēru un līdz ar to var nebūt saistīts ar faktiskā kaitējuma atlīdzību, un var novest pie nesamērīga apmēra maksājumu piedziņas.¹²⁸ To apstiprina arī Vācijas Federālās Augstākās tiesas (*vāciski – Bundesgerichtshof*) prakses attīstība jautājumos par atzīšanu un izpildi ārvalstu tiesu spriedumiem par sodoša rakstura zaudējumu piedziņu. Sākotnēji plašu rezonansi guvušā 1992. gada lēmumā Vācijas Federālā Augstākā tiesa ieviesa ļoti kategorisku nostāju pret sodoša rakstura zaudējumu piedziņas iespējamību Vācijā.¹²⁹ Tiesa lēma neatzīt un atteikt izpildi Vācijā Amerikas Savienoto valstu tiesas spriedumam daļā par 400'000 ASV dolāru apmēra sodoša rakstura zaudējumu piedziņu situācijā, kad kopumā ar ASV tiesas spriedumu saistībā ar seksuālu uzmākšanos no vainīgās personas tika piedzīta summa 750'260 ASV dolāru apmērā.

¹²⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr. 864/2007 (2007. gada 11. jūlijs) par tiesību aktiem, kas piemērojami ārpuslīgumiskām saistībām (“Roma II”)

¹²⁸ Koziol H. Punitive Damages – A European Perspective. Louisiana Law Review. Volume 68, Number 3, Spring 2008, p. 750. Pieejams: <https://files.core.ac.uk/download/pdf/235285034.pdf> [Skatīts 12.12.2025.]

¹²⁹ Vācijas Augstākās Federālās tiesas 1992. gada 4. jūnija spriedums lietā IX ZR 149/91 (BGHZ 118, 312)

Vācijas Federālā Augstākā tiesa motivēja šādu lēmumu ar apsvērumiem gan par to, ka sodīšana par un atturēšana no likumpārkāpumiem Vācijā ir krimināllietas iztiesājošo tiesu kompetencē.¹³⁰ Tāpat Vācijas Federālā Augstākā tiesa vērta uzmanību, ka ASV tiesas spriedumā noteikto sodoša rakstura zaudējumu summa ir lielāka par pašu faktisko kaitējuma summu un tas ir tādēļ, ka šie sodoša rakstura zaudējumi pilda vairākas funkcijas. Tie soda vainīgo personu un apmierina cietušās personas vēlmi pēc atbēdības. Tie attur gan vainīgo personu, gan plašāku sabiedrību no līdzīgas prettiesiskas rīcības nākotnē. Likuma izpildei ir jāsniedz cietušajam atlīdzinājums un tādā veidā jāstiprina tiesību sistēma kopumā. Atlīdzinājuma funkcijas sakarā sodoša rakstura zaudējumiem ir jāpapildina atlīdzinājums cietušajam aspektos, kuros tas citādi netiek efektīvi nodrošināts, piemēram, sociālās apdrošināšanas sistēmas specifikas vai trūkumu dēļ. Turklāt, kā uzsvēra Vācijas Federālā Augstākā tiesa, par ko tā vēlāk saņēma zināmu kritiku, ASV tiesas minēto mērķu sasniegšanai esot tiesīgas noteikt sodoša rakstura zaudējumu apmēru pēc sava ieskata un bez noteiktiem ierobežojumiem.¹³¹ Šajā spriedumā paustā pieeja tiek kritizēta kā pārāk kategoriska un šī iemesla dēļ nav pārsteigums, ka arī pašas Vācijas tiesas no tās pamazām ir atkāpušās, piemēram, atzīstot spriedumus par sodoša rakstura zaudējumu piedziņu par izpildāmiem Vācijā, motivējot to ar apsvērumiem, ka sodoša rakstura zaudējumi konkrētā gadījumā nodrošina cietušajam nemantiska kaitējuma un tiesāšanās izdevumu atlīdzību, kas ir atlīdzināmi arī saskaņā ar Vācijas tiesībām.¹³² Līdz ar to secināms, ka sodoša rakstura zaudējumi ir atzīstami par pretēju Vācijas publiskajai kārtībai tad, ja (un tādēļ, ka) to apmērs ir pārmērīgs un pārsniedz faktiski nodarītā kaitējuma apmēru, kas netiek atlīdzināts citā veidā, piemēram, kā nemantiskā kaitējuma atlīdzība. Atbilstoši profesora Koziola norādītajam¹³³ šo secinājumu vēl

¹³⁰ Koziol H. Punitive Damages – A European Perspective. Louisiana Law Review. Volume 68, Number 3, Spring 2008, p. 742. Pieejams: <https://files.core.ac.uk/download/pdf/235285034.pdf> [Skatīts 12.12.2025.]

¹³¹ Ungerer J. German Law's Dilemma with Punitive Damages: German Federal Court of Justice, Judgment of 4 June 1992, Case IX ZR 149/91 (BGHZ 118, 312). In: Goudkamp/Katsampouka (eds), Landmark Cases in the Law of Punitive Damages (Hart 2023), 129-150. 10.5040/9781509967032.ch-007, p. 146. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4897681 [Skatīts 13.12.2025.]

¹³² Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas (vāciski – Bundesverfassungsgericht) 1994. gada 7. decembra spriedums lietā 1 BvR 1279/94, citēts no: Ungerer J. German Law's Dilemma with Punitive Damages: German Federal Court of Justice, Judgment of 4 June 1992, Case IX ZR 149/91 (BGHZ 118, 312). In: Goudkamp/Katsampouka (eds), Landmark Cases in the Law of Punitive Damages (Hart 2023), 129-150. 10.5040/9781509967032.ch-007, p. 146. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4897681 [Skatīts 13.12.2025.]

¹³³ Koziol H. Punitive Damages – A European Perspective. Louisiana Law Review. Volume 68, Number 3, Spring 2008, p. 751. Pieejams: <https://files.core.ac.uk/download/pdf/235285034.pdf> [Skatīts 12.12.2025.]

pastiprina Vācijas Civillikuma spēkā stāšanās likuma (*vāciski - Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche*) 40. panta trešās daļas 1. punkts, kas noteic, ka Vācijā nav atzīstamas par tiesiskām un pamatotām prasības, kas izriet no citu valstu tiesībām un kas būtiski pārsniedz to atlīdzību, kas nepieciešama, lai atlīdzinātu cietušajam nodarītu kaitējumu.¹³⁴

Otrkārt, profesors Koziols vērš uzmanību uz šķietami vienkāršiem taisnīguma apsvērumiem, kuri var būt nozīmīgi daudzos tiesiskos jautājumos, tajā skaitā publiskās kārtības satura noskaidrošanā. Proti, viņš norāda, ka jebkuras noteiktām personām paredzētas tiesības, priekšrocības vai iespējas nozīmē saistību, apgrūtinājumu vai risku noteikšanu citām personām. Līdz ar to, lai izvērtētu saistību noteikšanas vai cita tiesiska risinājuma samērību, ir jāizvērtē divu veidu apsvērumi. Vispirms, ir jāvērtē, kādēļ vienai personai ir noteikta labvēlīgāka situācija, kamēr citai personai ir paredzētas nelabvēlīgas tiesiskās sekas. Tālāk ir jāvērtē, kādēļ konkrētajā situācijā tas būtu pamatoti.¹³⁵ Protams, ka publiskās kārtības saturā nebūtu ietilpināma šāda samērīguma vērtēšana pilnīgi katrā situācijā, kā arī būtu pārspīlēti apgalvota, ka jebkura atkāpe no šī samērīguma nozīmē pretrunu publiskajai kārtībai. Tomēr gadījumi, kad no šiem tiesisko attiecību dalībnieku savstarpējo tiesību un pienākumu samērīguma apsvērumiem ir pieļautas būtiskas atkāpes, varētu tikt atzīti par pretējiem publiskajai kārtībai.

Autora ieskatā abi minētie secinājumi ir piemērojami publiskās kārtības satura noteikšanai arī ārpus Vācijas, tajā skaitā Latvijā, un arī citos jautājumos, kas nav saistīti ar sodoša rakstura zaudējumu piedziņas iespējamību. Proti, publiskās kārtības klauzulā ietilpst aizliegums tāda rakstura maksājumiem, kuru apmērs būtiski pārsniedz kreditoram nodarītā faktiskā kaitējuma, kreditora faktisko izdevumu, veiktā darba un ieguldījumu atlīdzību, un šo maksājumu sakarā nepastāv tiesiski pamatoti apsvērumi, kuru dēļ būtu pieļaujamas atkāpes no vispārējiem noteikumiem par kreditora un parādnieka tiesību un saistību samērīgumu. Pie tam, kā liecina minētā Vācijas tiesu prakse ASV tiesu spriedumu atzīšanā un izpildē par sodoša rakstura zaudējumu piedziņu, kas ir ASV tiesībās paredzēts institūts, formāla atbilstība citas valsts tiesībām pati par sevi nav uzskatāma par pietiekamu tiesiski pamatotu atkāpi no minētā samērīguma.

¹³⁴ Pieejams: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgbeg/BJNR006049896.html> [Skatīts 13.12.2025.]

¹³⁵ Koziol H. Punitive Damages – A European Perspective. Louisiana Law Review. Volume 68, Number 3, Spring 2008, p. 752. Pieejams: <https://files.core.ac.uk/download/pdf/235285034.pdf> [Skatīts 12.12.2025.]

Caur šādu prizmu meklējot Latvijas materiāltiesiskās publiskās kārtības iespējamus piemērus kā pirmais būtu minams pārmērīgu līgumsodu ierobežojums, kas ar Civillikuma 2013. gada 4. jūlija grozījumiem¹³⁶ ir ietverts Civillikuma 1716. – 1724.¹ pantos. 21. gadsimta otrās dekādes sākumā, kad ievērojamais Latvijas tiesībzinātnieks, profesors Kalvis Torgāns uzsāka iniciatīvu pret pārmērīgu līgumsodu praksi Latvijā, viņš norādīja, ka *“līgumsods ir vistīrākā iedzīvošanās uz parādnieka rēķina tad, ja tas noteikts apmērā, kas ievērojami pārsniedz neizpildīšanas izraisīto peļņas zaudējumu”*,¹³⁷ būtībā paužot argumentu, kas ir lielā mērā salīdzināms ar profesora Koziola norādītajiem apsvērumiem civiltiesisko attiecību dalībnieku tiesību un saistību samērīguma izvērtēšanai. Līdzīgu samērīguma vērtējumu jau pēc grozījumu veikšanas Civillikuma 1716. – 1724.¹ pantos atspoguļo arī kādā lietā Senāta norādītais: *“vērtējot līgumsoda samērīgumu, var apskatīt ne vien saikni un samēru ar radītajiem zaudējumiem, bet darījuma dalībnieku attiecības kopumā gan no juridiskā, gan ekonomiskā viedokļa; līgumsods ir netaisnīgs tad, ja, skatot līguma attiecības, kā arī faktisko izpildes praksi kopumā, redzams, ka līgumsods ir nesamērīgs ieprēm pieļautajam pārkāpumam un iespējamajiem radītajiem zaudējumiem.”*¹³⁸ Publiskās kārtības sakarā pieminēšanas vērts ir arī profesora Torgāna norādītais, ka *“viens no civiltiesiskās apgrozības pamatprincipiem ir ekvivalences princips. Tas nozīmē, ka katram savas tiesības jāīsteno labā ticībā un viņš nedrīkst nepamatoti iedzīvoties uz cita rēķina.”*¹³⁹ Secīgi, var pamatoti norādīt, ka Civillikuma 1716. – 1724.¹ panti, kas ir tapuši minēto apsvērumu iespaidā, atspoguļo svarīgu likumdevēja izšķiršanos Latvijas tiesībās svarīgā jautājumā, kas attiecīgi vēl papildus pamato to, ka minētie tiesību noteikumi ir uzskatāmi par daļu no Latvijas materiāltiesiskās publiskās kārtības. Pie tam jāpiebilst, ka pārmērīgu līgumsodu ierobežošana nebūt nebija uzskatāma par sporādisku, relatīvi īsam laika periodam raksturīgu problēmu. Kā jau pēc minēto Civillikuma grozījumu pieņemšanas norādīja profesors Torgāns, šie Civillikuma grozījumi uzskatāmi par vienu no būtiskākajiem grozījumiem Civillikuma Saistību daļā kopš Civillikuma pieņemšanas, ar kuriem ir ierobežota problēma, kuras pastāvēšana ir konstatējama jau kopš 19. gadsimta, kad vēl nepastāvēja Latvijas valsts un tā bija cariskās

¹³⁶ Grozījumi Civillikumā. Latvijas Vēstnesis, 04.07.2013, Nr. 128

¹³⁷ Torgāns K. Līgumsoda anomālijas Direktīvas 2011/7/ES normu kontekstā. Jurista Vārds, 2012. gada 16. oktobris, Nr. 42 (741)

¹³⁸ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2022. gada 1. februāra spriedums lietā Nr. SKA-54/2022 (A43007118).

¹³⁹ Torgāns K. Līgumsods nosakāms konkrētā summā. Jurista Vārds, 2013. gada 29.janvāris, Nr. 4 (755)

Krievijas sastāvdaļa. Šai problēmai bija masveida raksturs un līdz minētajiem Civillikuma grozījumiem esošie tiesiskie līdzekļi nebija pietiekami, lai to risinātu.¹⁴⁰

Vienlaikus jāatzīmē, ka pārmērīgu līgumsodu ierobežošana nebija vienīgais risinājums nesamērīgu maksājumu ierobežošanai, kas tika ieviesta ar jau minētajiem Civillikuma 2013. gada 4. jūlija grozījumiem.¹⁴¹ Ar šiem grozījumiem tika ieviests arī nesamērīgu procentu aizliegums Civillikuma 1764. pantā (t.i. *“par prettiesiskiem uzskatāmi nesamērīgi un godīgai darījumu praksei neatbilstoši procenti”*). Tādējādi arī uz nesamērīgu procentu ierobežošanu ir attiecināmas minēto Civillikuma grozījumu anotācijā citētās profesora Torgāna atziņas par ekvivalences principa nozīmi civiltiesiskajā apgrozībā, paredzot, ka katram savas tiesības jāīsteno labā ticībā un viņš nedrīkst nepamatoti iedzīvoties uz cita rēķina. Situācija, kurā parādniekam jāmaksā nesamērīga summa, ko veido gan līgumsods, gan nokavējuma procenti, gan zaudējumu atlīdzība, ir pretrunā šiem priekšrakstiem un šādas situācijas novēršanai nepieciešams pieņemt minētos Civillikuma grozījumus.¹⁴²

Nemot vērā šos apsvērumus, secināms, ka arī Civillikuma 1764. pantā paredzētais nesamērīgu procentu aizliegums, līdzīgi Civillikuma 1716. – 1724.¹ pantos paredzētajam pārmērīga līgumsoda ierobežojumam, ir būtisks instruments ekvivalences principa nodrošināšanā civiltiesiskajā apgrozībā un kā tāds tas arī ir uzskatāms par daļu no Latvijas materiāltiesiskās publiskās kārtības.

Būtu maldīgi uzskatīt, ka Civillikuma 1716. – 1724.¹ pantos, kā arī 1764. pantā ar 2013. gada 4. jūlija grozījumiem ieviestie noteikumi būtu vienīgie Latvijas materiāltiesiskās publiskās kārtības noteikumi ekvivalences principa nodrošināšanai civiltiesiskajā apgrozībā. Šādi noteikumi ir atrodamī arī agrāk pieņemtās Civillikuma normās. Autors vērš uzmanību uz trim šādām normām.

Pirmās divas no šīm normām ir Civillikuma 1656. un 1657. panti, kuri noteic, ka parādnieks nav nokavējis, ja nokavējuma iemesls ir viņa pamatotas šaubas vai nu vispār par to saistību, kuras izpildīšanu no viņa prasa, vai par tās apmēru, kā arī, ka tiesa var atbrīvot parādnieku no

¹⁴⁰ Torgāns K. (nodaļas autors), Kārkliņš J., Bitāns A. Līgumu un deliktu problēma Eiropas Savienībā un Latvija. Rīga: Tiesu Namu Aģentūra, 2017., 135., 139. lpp.

¹⁴¹ Grozījumi Civillikumā. Latvijas Vēstnesis, 04.07.2013, Nr. 128

¹⁴²

Pieejama: <https://titania.sacima.lv/LIVS11/SacimaLIVS11.nsf/0/3C0A3795A906DBBBC2257AFB0040E85C?OpenDocument> [Skatīts 27.11.2025.].

neizdevīgām nokavējuma sekām arī citos gadījumos, kad viņu nevar vainot ne uzmanības trūkumā, ne vispār vieglprātībā vai nolaidībā, vai kad izpildīšana nav notikusi nepārvaramas varas dēļ. Šīs normas ir pārņemtas no saturiski identiskiem Baltijas Civillikuma (jeb Baltijas Vietējo likumu kopojuma) 3310. un 3311. pantiem. Šo normu būtību paskaidro mūsdienu tiesu praksē norādītais, ka likumdevējs Civillikuma 1656. un 1657. pantos ir noteicis izņēmuma gadījumus, kad nokavējuma procentu piedziņa kā netaisnīga vai nesamērīga novestu pie parādnieka tiesisko interešu aizskārums,¹⁴³ situācijā, kad kaut arī nokavējums kā tāds ir bijis, tomēr parādnieku nevar vainot ne uzmanības trūkumā, ne vispār vieglprātībā vai nolaidībā, nesamaksājot kreditoram laikus.¹⁴⁴ Šādas atziņas parāda, ka Civillikuma 1656. un 1657. panti ir noteikti kā vēl viens no instrumentiem taisnīgas ekvivalences nodrošināšanai civiltiesisko attiecību dalībnieku starpā un kā tādi ir salīdzināmi ar pārmērīgu līgumsodu un nesamērīgu procentu ierobežojumu un līdz ar to arī ietilpināmi Latvijas materiāltiesiskās publiskās kārtības saturā.

Trešā no šīm normām ir Civillikuma 1763. panta 1. punkts, kas noteic, ka procentu pieaugums apstājas, kad vēl nesamaksāto procentu daudzums sasniedz kapitāla lielumu. Kā norādīts tiesību doktrīnā, šīs normas pirmsākumi ir meklējami romiešu tiesībās,¹⁴⁵ kur tie tika ieviesti kā viena no atbildes reakcijas izpausmēm (līdztekus, piemēram, procentu likmes apmēra ierobežojumam) pret precedentiem, kad neierobežota procentu apmēra piemērošana radīja plašāka apmēra negatīvas sekas, pat militāra rakstura nemieru draudus.¹⁴⁶ Ar interesi jāatzīmē, ka šāds procentu apmēra ierobežojums, pazīstams ar nosaukumu *Damdupat* jeb *Dvaigunya* bija pazīstams arī Senajā Indijā un tiek piemērots arī mūsdienu Indijas tiesībās.¹⁴⁷ Lai arī, protams, šī noteikuma piemērošanas ietekme uz ekonomiku ietver daudzus aspektus, kuru apskats nav šī raksta mērķis, atzīmējams, ka ekonomikas pētnieki izceļ šī procentu ierobežojuma piemērošanas

¹⁴³ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 10. decembra spriedums lietā Nr. SKC-269/2019, 6. lpp., 11. punkts

¹⁴⁴ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2023. gada 29. jūnija spriedums Nr. SKC-17/2023, 13.2., 13.2.1. punkti

¹⁴⁵ Zaķis K. Procentu kapitalizācijas Civillikumā. Indivīds, tiesības un tiesas: tiesību nozaru perspektīva. Latvijas Universitātes 83. starptautiskās zinātniskās konferences tiesību zinātnes rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2025. 108. lpp.

¹⁴⁶ Zimmermann R. The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition. Oxford: Oxford University Press, 1996. pp. 167 – 169.

¹⁴⁷ Oak M., Swamy A. Only Twice as Much: A Rule for Regulating Lenders. In: Economic Development and Cultural Change, Vol. 58, No. 4 (July 2010), pp. 775, 777

vairākas pozitīvas iezīmes, tajā skaitā gan kreditoru atturēšanu no naudas ieguldīšanas pārlietu riskantos projektos, gan arī no parādnieku aizsardzību pret pārmērīgu risku.¹⁴⁸ Šie apsvērumi savukārt saistāmi ar plašākiem apsvērumiem par kreditoru un parādnieku interešu līdzsvara nodrošināšanu, kam ir būtiska loma, lai veicinātu investīcijas kvalitatīvākos projektos, kuru attīstībai būs gan lielāka ekonomiskā vērtība, gan caur to arī lielāks sociāls labums sabiedrībai.¹⁴⁹

Autora mērķis, protams, nav ieslīgt apskatā par to, kādas ekonomiskas sekas rada procentu apmēra ierobežošana ar pamatparādu. Tomēr iepriekš norādītais parāda, ka šāds procentu apmēra ierobežojums ar pamatparāda summu, kā to noteic Civillikuma 1763. panta 1. punkts, ir saistīts ar senām tiesību tradīcijām, kuru rašanās ir saistīta un vēl joprojām nodrošina sabiedrībai būtisku ekonomisku faktoru veicināšanu, kā arī kreditora un parādnieka tiesību un pienākumu ekvivalenci. Šo apsvērumu iespaidā arī Civillikuma 1763. panta 1. punktā paredzētais procentu apmēra ierobežojums ar pamatparāda jeb kapitāla summu ir uzskatāms par daļu no Latvijas materiāltiesiskās publiskās kārtības.

Ievērojot norādītos Latvijas materiāltiesiskās publiskās kārtības piemērus, autors secina, ka Latvijas tiesību sistēmā, gluži tāpat kā pārējo dalībvalstu tiesību sistēmās, slēpjas daudz un dažādas *ordre public* izpausmes. Raksta pēdējā sadaļā autors aplūkos kā Latvijā notiek iebildumu celšana pret dalībvalsts nolēmumu un kurā brīdī atbildētājs varētu atsaukties uz publiskās kārtības atrunu, kā arī, kādas problēmas šajā sakarā konstatējamas.

4. Procedūra un iebildumu celšana pret automātisko eksekvatūru

Kā jau minēts šī raksta sākumā, eksekvatūra Latvijā ir atcelta – jebkuras dalībvalsts spriedums, atbilstoši Briseles Ia regulai, ir izpildāms pārējās dalībvalstīs bez nepieciešamības lūgt izpildes dalībvalsts tiesai to atzīt. Attiecīgi dalībvalsts sprieduma atzīšana un izpilde ir automātiska, iesniedzot izpildu dokumentu (apliecību) kompetentajā iestādē. Tomēr vairākas nianse šajā procesā ir atstātas dalībvalstu procesuālo noteikumu ziņā.

¹⁴⁸ Oak M., Swamy A. Only Twice as Much: A Rule for Regulating Lenders. In: Economic Development and Cultural Change, Vol. 58, No. 4 (July 2010), p. 776

¹⁴⁹ Manove M., Padilla J., Pagano M. Collateral vs. Project Screening: A Model of Lazy Banks. RAND Journal of Economics, Vol. 32, No. 4, Winter, 2001, CSEF WORKING PAPER No. 10, p. 17. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=141051 [Skatīts 16.12.2025.]

Atbildētājs vai parādnieks var lūgt izpildes valsts tiesu piemērot kādu no tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, kas paredzēti Briseles Ia regulas 44. – 46. pantā. To piemērošanai atbildētājam vai parādniekam jārikojas proaktīvi – jāvēršas tiesā ar pieteikumu atzīšanas un izpildes atteikumu, lūdzot arī pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu, kas sīkāk tiks aplūkota nākamajā nodaļā. Briseles Ia regula nenosaka precīzus termiņus šāda pieteikuma iesniegšanai tiesā. Domājams, ka atbildētājam vai parādniekam ir tiesības iesniegt sprieduma izpildes atteikuma pieteikumu no brīža, kad attiecīgais spriedums ir pieņemts jeb pasludināts. Ārvalsts sprieduma atzīšanas atteikuma pieteikums kopā ar sprieduma kopiju pēc Briseles Ia regulas 47. panta jāiesniedz tās valsts tiesā, kurā ir paredzēta šī sprieduma izpilde. Ja dalībvalsts spriedums ir izpildāms Latvijā, pieteikums jāiesniedz rajona (pilsētas) tiesā, kuras darbības teritorijā attiecīgais nolēmums ir izpildāms.¹⁵⁰ Pēc pieteikuma iesniegšanas rajona tiesā, tiesas rīcību, ciktāl to neregulē Briseles Ia regula, noteic Civilprocesa likums kā izpildes valsts tiesību akts. Saņemot atbildētāja vai parādnieka pieteikumu saistībā ar atzīšanas un izpildes atteikuma procedūras ierosināšanu, tiesa ierosina lietu un izskata šo pieteikumu tiesas sēdē. Jāuzsver, ka šīs procedūras ietvaros ārvalsts tiesas spriedumu neizskata pēc būtības. Ja pieteikumā kā atteikuma pamats ir norādīta publiskās kārtības atruna, tiesa pārbauda nevis paša nolēmuma atbilstību Latvijas publiskajai kārtībai, bet gan to tiesisko seku, kuras rastos nolēmuma atzīšanas rezultātā, atbilstību Latvijas publiskajai kārtībai, t.i., vai pati atzīšana nav pretrunā Latvijas kā izpildes valsts publiskajai kārtībai.¹⁵¹ Respektīvi, tiesa tikai pārbauda ārvalsts sprieduma rezolutīvās daļas saderību ar Latvijas tiesību sistēmas pamatprincipiem. Autora ieskatā, šeit ir iespējama saderības pārbaude arī ar Latvijas civiltiesību būtiskākajiem noteikumiem, jo tieši nolēmuma rezolutīvā daļa var radīt tādas sekas, kas mūsu praksē būtu pilnīgi nepieņemamas (piemēram, pārmērīgs līgumsods, nesamērīgi procenti, nokavējuma seku piemērošana parādniekam, kurš nav vainojams nokavējumā utt.). Šāds novērtējums ir stingri ierobežots ar tiesas nolēmuma rezultāta pārbaudi. Tas neļauj tiesai iedziļināties citas tiesas nolēmumā norādītajos faktos un motivācijā, taču vienlaikus ir piemērojams tādā veidā, lai sargātu Latvijas publisko kārtību, t.i. pārbaudot, vai nolēmuma rezultāts un tā izpilde nenonāks pretrunā Latvijas publiskajai kārtībai.

¹⁵⁰ Lūdzu, skat. Civilprocesa likuma 644.³ panta 4.² daļu.

¹⁵¹ Jenard P. Rapport sur la convention de Bruxelles. JO C 59, 05.03.1979. p. 44

Pieteikuma izskatīšana noslēdzas ar tiesas lēmumu, par kuru lietas dalībnieki, atbilstoši Civilprocesa likuma 644.³ panta sestajai daļai, var iesniegt blakus sūdzību. Ir nošķirami gadījumi, kad apgabaltiesas lēmumu lietā par ārvalsts tiesu nolēmumu atzīšanu un izpildi atbilstoši Civilprocesa likuma 641. panta pirmajai daļai var pārsūdzēt Senātā () un kad apgabaltiesas lēmums ir galīgs. Latvija saskaņā ar Briseles Ia regulas 47. pantu ir paziņojusi Eiropas Komisijai izpildes atteikuma procedūras pārsūdzības kārtību, norādot, ka pārsūdzība ir īstenojama vienā līmenī (t.i. rajona tiesas lēmums ir pārsūdzams vienīgi apgabaltiesā), tādējādi Civilprocesa likuma 644.³ panta sestā daļā nevar tikt piemērota citādi.¹⁵² Tādējādi apgabaltiesas lēmums par pieteikumu par atzīšanas un izpildes atteikumu ir galīgs un Senātā nav pārsūdzams. Autora ieskatā šāds pārsūdzības ierobežojums ir vērtējams kritiski, jo šāda ierobežota pārsūdzības kārtība var apdraudēt publiskās kārtības kā “stopkrāna” iedarbību un iespējas uz to paļauties netipiskās situācijās, kuru risināšanai ir vajadzīgs Senāta viedoklis, joubliskās kārtības atrunas piemērošana bieži vien ir sarežģīts uzdevums. Ņemot vērā Senāta lomu judikatūras veidošanā un fundamentālu tiesību jautājumu izlemšanā, autora ieskatā tomēr būtu lietderīgi apsvērt Latvijā ieviest regulējumu, ka apgabaltiesas lēmums izpildes atteikuma jautājumā ir pārsūdzams vēl arī Senātā, līdzīgi kā tas ir, piemēram, Vācijā, kur, kā parāda iepriekšējā nodaļā aplūkotie tiesu prakses piemēri sodoša rakstura zaudējumu piedziņas sakarā, Vācijas Federālā Augstākā tiesa ir skatījusi šīs lietas un ir paudusi vairākas būtiskas atziņas.

Briseles Ia regula paredz pagaidu aizsardzības iespējas abām pusēm, tomēr atbildētāja vai parādnieka pagaidu aizsardzības sakarā ir konstatējama problēma, kuru autors aicina likumdevējam novērst.

Atbilstoši Briseles Ia regulas 35. pantam, piedzinējs var iesniegt dalībvalsts tiesai pieteikumu attiecībā uz tādiem pagaidu pasākumiem, tostarp pagaidu aizsardzības pasākumiem, ko var piemērot saskaņā ar minētās dalībvalsts tiesību aktiem, pat ja lieta pēc būtības ir citas dalībvalsts tiesu jurisdikcijā. Piedzinējs šāda pieteikuma iesniegšanai nevar izvēlēties jebkuru dalībvalsti – izvēlei jāatbilst regulā noteiktajiem vispārējiem jurisdikcijas noteikumiem, tāpēc parasti šāds pieteikums būs iesniedzams sprieduma izpildes valstī vai arī sprieduma izdevējvalstī.¹⁵³

¹⁵² Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2022. gada 8. novembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-987/2022 (C68328521).

¹⁵³ Eiropas Kopienas tiesas spriedums lietā van Uden Maritime BV v. Deco-Line, (C-391/95) (1998) ECR I-3715.

Pieteikums attiecīgajā valstī tiks izskatīts un aizsardzības pasākumi tiks izvēlēti atbilstoši šīs valsts nacionālajiem tiesību aktiem. Tātad, ja piedzinējs izvēlētos iesniegt pieteikumu Latvijas tiesā, var tikt piemēroti Civilprocesa likumā noteiktie pagaidu līdzekļi. Vairākas šā likuma normas¹⁵⁴ norāda tieši uz Civilprocesa likuma 138. panta pirmajā daļā uzskaitīto prasības nodrošinājuma piemērošanu situācijā, kad jānodrošina ārvalsts tiesas nolēmuma izpilde. Arī Latvijas tiesu praksē ir norāde uz to, ka regulā minētos pagaidu, tostarp aizsardzības, pasākumus nodrošina prasības nodrošināšanas institūts jeb Civilprocesa likuma 19. nodaļa.¹⁵⁵ Līdz ar to noteikumi par prasības nodrošinājuma pieteikuma iesniegšanu attiecas arī uz ārvalsts tiesas nolēmumu izpildīšanas nodrošinājumu. Vērtējot, kuru prasības nodrošinājuma līdzekli piemērot ārvalsts tiesas nolēmuma izpildes nodrošinājumam, tiesai ir jāievēro divi noteikumi. Pirmkārt, jāvērtē pieprasīto pasākumu pagaidu raksturs, proti, vai attiecīgais pasākums prasa, lai lietas izskatīšana pēc būtības jau būtu uzsākta, un/vai steidzamību. Otrkārt, jānosaka pieprasīto pasākumu mērķis – būtiski, lai pasākums pildītu aizsardzības funkciju.¹⁵⁶ Pieteikumu par pagaidu līdzekļiem tiesa izlemj ar lēmumu, kuru arī var pārsūdzēt vienā instancē, iesniedzot blakus sūdzību. Pēc kreditoram labvēlīgā lēmuma pieņemšanas, tas iesniedz zvērinātam tiesu izpildītājam izpildu dokumentu par attiecīgā līdzekļa piemērošanu.¹⁵⁷ Piemērotais līdzeklis paliek spēkā līdz dienai, kad ārvalsts nolēmums stājas spēkā.

Briseles Ia regula paredz arī atbildētāja vai parādnieka tiesības lūgt pagaidu līdzekļu piemērošanu, pamatojoties uz 44. panta pirmo daļu. Par šādiem pagaidu līdzekļiem ir uzskatāma 1) sprieduma izpildes ierobežošana, izpildot tikai aizsardzības pasākumus, 2) sprieduma izpilde ar nosacījumu, ka tiek sniegtas iestādes noteiktās garantijas, kā arī 3) pilnīga vai daļēja sprieduma izpildes apturēšana.¹⁵⁸ Kamēr pirmais un pēdējais ir vairāk pašsaprotami, īsi komentējams otrais – ar to jāsaprot tā dēvētā “drošības garantija” jeb finansiālais nodrošinājums,

¹⁵⁴ Skat. piemēram, Civilprocesa likuma 643. panta pirmo daļu un 644.² panta pirmo daļu.

¹⁵⁵ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016. gada 8. marta lēmums lietā Nr. C30633815. Nav publicēts.

¹⁵⁶ Magnus U., Mankowski P. and others. European Commentaries on Private International Law. Commentary. Volume I. Brussels Ibis Regulation, 2016 by Verlag Dr. Otto Schmidt KG, Köln, pp. 789 – 802

¹⁵⁷ Skat. Civilprocesa likuma 140. panta otro daļu: “*Apmierinot pieteikumu par prasības nodrošināšanu, tiesa vai tiesnesis var uzdot prasītājam nodrošināt zaudējumus, kas atbildētājam varētu rasties sakarā ar prasības nodrošināšanu, iemaksājot noteiktu naudas summu tiesu izpildītāja depozīta kontā.*” Minētais neattiecas uz situāciju, kad kā nodrošinājums tiek noteikta aizlieguma atzīmes ierakstīšana – par to kreditors ziņo attiecīgajām publiskajām reģistram.

¹⁵⁸ Latvijā šo pasākumu piemērošanu nosaka Civilprocesa likuma 644.² pants.

kas kreditoram (piedzīnējam) jāiemaksā pirms ārvalsts tiesas sprieduma izpildes lūgšanas.¹⁵⁹ Šis institūts līdzinās Civilprocesa likumā atrodamajam kreditora (prasītāja) pienākumam iemaksāt līdzekļus parādnieka iespējamo zaudējumu nodrošināšanai prasības nodrošinājuma piemērošanas gadījumā.¹⁶⁰ Sasaiste ar aizsardzības pasākumu piemērošanu ir saskatāma arī Briseles Ia regulas 44. panta pirmās daļas tvērumā, jo arī šī “drošības garantija” var tikt piemērota vienlaikus ar aizsardzības pasākumu izpildi sprieduma izpildes vietā.¹⁶¹

Šie pagaidu līdzekļi dod iespēju atvieglot ārvalsts nolēmuma izpildi atbildētājam vai parādniekam vai arī pavisam atbrīvot viņu no tā izpildes, līdz tiek izņemts pieteikums saistībā ar nolēmuma atzīšanas un izpildes atteikumu. Šāda pieteikuma izskatīšanas un tā sakarā pieņemta lēmuma pārsūdzēšanas kārtība ir tāda pati kā pamata pieteikumam, bet ar atšķirību izvērtēšanas nosacījumos – pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošanas gadījumā tiesa vērtēs pamata pieteikuma pirmšķietamo pamatotību, kā arī sprieduma izpildes ietekmi uz parādnieka finansiālo stāvokli. Savukārt trešais līdzeklis, kuru paredz Briseles Ia regulas 44. panta pirmās daļas c) punkts – pilnīga vai daļēja sprieduma izpildes apturēšana būtībā nozīmē Civilprocesa likuma 138.¹ panta pirmās daļas 4. punktā paredzētā pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu – izpildu darbību atlikšanu. Pieteikums par šāda pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu saskaņā ar Civilprocesa likuma 140.¹ panta otro daļai tiesai jāizlemj 10 dienu laikā pēc pieteikuma saņemšanas. Šajā kontekstā ir konstatējams būtisks trūkums atbildētāja vai parādnieka tiesību aizsardzībā. Proti, var gadīties, ka atbildētājs vai parādnieks par citā dalībvalstī pret viņu pieņemtu tiesas nolēmuma izpildi var uzzināt arī tikai tad, kad zvērināts tiesu izpildītājs atbilstoši Civilprocesa likuma 555. panta pirmajai daļai paziņo parādniekam par pienākumu izpildīt nolēmumu 10 dienu laikā. Pieņemot, ka atbildētājam vai parādniekam jebkurā gadījumā vajadzēs kaut dažas dienas, lai sagatavotu pieteikumu par nolēmuma atzīšanas un izpildes atteikumu un pagaidu aizsardzību šajā sakarā, var gadīties, ka tiesa pieņem lēmumu par pagaidu aizsardzības piemērošanu, aizliedzot veikt darbības attiecīgā citā valsts tiesas nolēmuma izpildei jau pēc tam, kad šī nolēmuma izpildes ietvaros piedziņa ir vērsta uz parādniekam pienākošajiem naudas

¹⁵⁹ Magnus U., Mankowski P. and others. European Commentaries on Private International Law. Commentary. Volume I. Brussels Ibis Regulation, 2016 by Verlag Dr. Otto Schmidt KG, Köln, p. 862. - 863

¹⁶⁰ Lūdzu, skat Civilprocesa likuma 140. panta otro daļu un 140.¹ ceturto daļu.

¹⁶¹ Eiropas Savienības tiesas 2023. gada 16. februāra spriedums lietā Lufthansa Technik AERO Alzey (C-393/21), 53.p.

līdzekļiem un šie naudas līdzekļi ir pārskaitīti uz piedzinēja kontu citā Eiropas Savienības dalībvalstī. Lieki piebilst, šāda situācija nevarētu tikt uzskatīta par efektīvu Briseles Ia regulas 44. pantā paredzēto tiesību aizsardzību. Tomēr tajā pašā laikā Latvijas tiesības šobrīd neparedz līdzekli, kas novērstu šādas situācijas iestāšanās risku. Šādu risku nenovērš arī Civilprocesa 632. panta pirmajā daļā paredzētās tiesības iesniegt sūdzību par zvērināta tiesu izpildītāja darbībām, kā arī paša likuma 561. panta pirmā daļa, kuras 2. punkts paredz zvērināta tiesu izpildītāja tiesības apturēt izpildu lietvedību, ja iesniegta sūdzība par viņa darbībām. Proti, pirmkārt, visticamāk nebūs pamata secinājumam, ka zvērināts tiesu izpildītājs konkrētajā situācijā ir pieļāvis pārkāpumu. Līdz ar to sūdzība visdrīzāk būs samākslota un pēc būtības nepamatota. Otrkārt, Civilprocesa likuma 561. panta pirmās daļas 2. punkts paredz zvērināta tiesu izpildītāja tiesības, bet ne pienākumu apturēt izpildu lietvedību. Līdz ar to šādas sūdzības iesniegšana nav uzskatāma par efektīvu līdzekli priekšlaicīga citas dalībvalsts tiesas nolēmuma izpildei, nesagaidot Latvijas tiesas lēmumu pagaidu aizsardzības jautājuma sakarā. Lai šādu nepilnību novērstu, autors aicina Latvijas likumdevēju apsvērt efektīva risinājuma ieviešanu, piemēram, papildinot Civilprocesa likuma 560. panta pirmajā daļā norādītos gadījumus, kad zvērinātam tiesu izpildītājam ir pienākums apturēt izpildu lietvedību, nosakot, ka šāds gadījums iestājas arī tad, ja parādnieks atbilstoši Briseles Ia regulas 44. – 46. punktam ir iesniedzis tiesā pieteikumu par citas dalībvalsts tiesas nolēmuma atzīšanas un izpildes atteikumu un ir lūdzis arī pagaidu aizsardzības piemērošanu un šī tiesa šo pieteikumu vēl nav izskatījusi.

Kad ir noslēgusies tiesvedība, sākas nolemtā piedziņa. Arī izpildes procesa ierosināšanas kārtība ir neregulēta Briseles Ia regulā, nosakot nepieciešamību attiecīgās dalībvalsts kompetentajā iestādē iesniegt citā dalībvalstī pieņemta sprieduma kopiju un apliecību, ko pieteikuma iesniedzējs jeb kreditors pieprasa tiesai pēc sprieduma spēkā stāšanos vai uzreiz pēc tā pieņemšanas, ja spriedums ir izpildāms nekavējoties. Savukārt sprieduma izpildes procedūra kā tāda ir skatāma pēc tās valsts normatīvajiem aktiem, kur paredzēts izpildīt attiecīgo tiesas nolēmumu. Vietējo procesuālo noteikumu piemērošana nedrīkst apdraudēt regulā paredzētās sistēmas iedarbību izpildes procedūrā.¹⁶² Latvijā arī ārvalsts nolēmumu izpildes kārtību nosaka

¹⁶² Eiropas Savienības Tiesas 2018. gada 4. oktobra spriedums lietā C-379/17 *Società Immobiliare Al Bosco Srl*. ECLI:EU:C:2018:806. 26. rindkopa.

Civilprocesa likums. Autors neieslēgs izpildu lietvedības noteikumos, vien izdarīs divas piebildes par niansēm, kas jāņem vērā, ja ir runa par citā dalībvalstī pieņemta nolēmuma izpildi.

Pirmkārt, par izpildu dokumentu saskaņā ar Civilprocesa likuma 540. panta 17. punktu ir uzskatāma arī Briseles Ia regulas kārtībā saņemta dalībvalsts tiesas apliecība, kas piedzinējam jāiztulko latviešu valodā un jāiesniedz izpildei tiesu izpildītājam desmit gadu laikā no ārvalsts nolēmuma spēkā stāšanās dienas.

Otrkārt, ņemot vērā atšķirības dalībvalstu tiesību sistēmās, var rasties situācija, ka ar nolēmumu piespriests pasākums nav pazīstams izpildes valstī. Briseles Ia regulas 54. pants to risina, nosakot pienākumu pielāgot nolēmumā noteikto pasākumu kādam izpildītājas dalībvalsts tiesību aktos zināmam pasākumam ar līdzvērtīgām sekām, mērķiem un nolūkiem.¹⁶³ Latvijā šo pielāgošanu veic rajona (pilsētas) tiesa pēc pieteicēja lūguma, kas liecina par tiesas iespējām ietekmēt ne tikai atzīšanas, bet arī izpildes procesu.

Kopsavilkums

Noslēdzot šo rakstu, autors izceļ šādus būtiskākos secinājumus:

1. Lai arī ar Briseles Ia regulu ir atcelta eksekvatūra, tomēr vienlaikus ir saglabātas arī iespējas atkāpties no tiesu nolēmumu automātiskās atzīšanas un izpildes jeb t.s. automātiskās eksekvatūras. Izpildāmā nolēmuma pretruna izpildes dalībvalsts publiskajai kārtībai ir viens no šādas atkāpšanās pamatiem.
2. Nav iespējams precīzi definēt konkrētas vērtības, ko katrā dalībvalstī sargā publiskās kārtības klauzula. Kā jebkura ģenerālklauzula, arī publiskā kārtība saturiski ir mainīga, relatīvi elastīga un atkarīga no tiesu prakses un judikatūras. Publiskās kārtības saturam jābūt piesaistītam tādām laika, diskusiju un prakses gaitā nostiprinātām vērtībām, kuras konkrētā sabiedrība tik tiešām uzskata par aizsargājamām. Šādas vērtības var tikt secinātas no dažādiem avotiem, tostarp arī no laika gaitā likumdevēja pieņemtām normatīvā regulējuma izmaiņām. Gala secinājums par konkrēto vērtību kā daļu no publiskās kārtības var būt tikai tiesu kompetencē.

¹⁶³ Magnus U., Mankowski P. and others. European Commentaries on Private International Law. Commentary. Volume I. Brussels Ibis Regulation, 2016 by Verlag Dr. Otto Schmidt KG, Köln, p. 972

3. Latvijā publiskās kārtības saturu veidojoši noteikumi sastopami ne tikai Satversmē un tām juridiskā ranga ziņā pielīdzināmos aktos. Publiskās kārtības jēdziens ir plašāks un ietver arī, piemēram, atsevišķus no Civillikuma un Civilprocesa likuma izrietošus noteikumus.

4. Lai noteiktu, vai no konkrētās normas izrietošā vērtība ietilpst publiskās kārtības jēdzienā, var vērtēt, piemēram, cik sens ir akts un cik bieži tas līdz šim ir ticis grozīts, vai par tā saturu ir nostiprinājies viedoklis un radusies paļaušanās sabiedrībā. Tāpat arī vērtējumā var tikt izmantoti satversmības argumenti – proti, par konkrētās vērtības relatīvo un novērtējamo pietuvinātību Satversmē garantētām tiesībām, kas varētu izrietēt gan tieši no vērtējamās normas teksta, gan no Satversmes tiesas judikatūras.

5. Praksē citu dalībvalstu nolēmumu izpilde tiek lielākoties atteikta dēļ pretrunas procesuālajai publiskajai kārtībai, taču ir sastopami arī izpildes atteikuma gadījumi dēļ pretrunas materiāltiesiskajai publiskajai kārtībai, kas dažādās dalībvalstīs tiek aizpildīta ar dažādu saturu. Tas nereti var manifestēt tajā dalībvalstī valdošo mācību noteiktos jautājumos, vispārpieņemtu viedokli par noteiktu tiesību institūtu aktualitāti vai idejas par visai sabiedrībai aktuālu problēmu risināšanu. Materiāltiesiskās publiskās kārtības piemēri ietver aizliegumu situācijai, kurā citas dalībvalsts nolēmuma izpilde traucētu (vai pat liegtu pilnībā) likumā ieterto komersantu reorganizācijai piemērojamo un personām labvēlīgo noteikumu piemērošanu, kas tikuši pieņemti valsts ekonomikas un vispārējo interešu labā; aizliegumu noteiktām atbildības formām vai zaudējumu atlīdzības veidiem; kā arī tādas plašākas kategorijas kā vārda brīvība, nacionālā drošība un aizsardzība pret azartspēļu atkarību.

6. Nav iemesla uzskatīt, ka publiskās kārtības saturs ir meklējams tikai Satversmē un Eiropas Cilvēktiesību Konvencijā. Domājams, ka Latvijas publiskās kārtības saturs meklējams arī Civillikumā. Līdzīgi kā citās Eiropas valstīs ar nostiprinātu civiltiesību kultūru, arī pie mums Civillikums atspoguļo svarīgas un vispārpieņemtas sabiedrības morāles un savstarpējo attiecību regulēšanas vadlīnijas, ko apliecina gan Civillikuma tapšanas process un priekšvēsture, gan arī noturība cauri mainīgiem laikiem, attiecīgi demonstrējot ar Civillikumu aizsargātās fundamentālās vērtības.

7. Latvijas publiskās kārtības aizsargātās vērtības ir iespējams noteikt, tostarp vadoties no radniecīgas tiesību saimes valstī izdarītām atziņām par publiskās kārtības saturu. Šādām atziņām

publiskās kārtības satura noskaidrošanā var būt papildinoša nozīme, t.i. tās var papildus apstiprināt arī citādi izdarāmus secinājumus par Latvijas publiskās kārtības jēdziena saturu. Tāpat šādiem piemēriem no Latvijai radniecīgas tiesību sistēmas valstīm var būt arī patstāvīga nozīme. Proti, tie arī paši par sevi var kalpot par avotu secinājumu izdarīšanai par Latvijas publiskās kārtības jēdziena saturu, ja šie piemēri saskan ar Latvijas tiesību fundamentālajām vērtībām. Visbeidzot, šie citu valstu piemēri gan vienā, gan otrā nozīmē var tikt izmantoti secinājumu izdarīšanai par Latvijas publiskās kārtības jēdziena saturu ne tikai tādā nozīmē, ka, ja, piemēram, tiesību institūts “A” ir uzskatāms par daļu no, piemēram, Vācijas publiskās kārtības, tad tas pats tiesību institūts “A” ir uzskatāms par daļu arī no Latvijas publiskās kārtības, bet arī tajā nozīmē, ja tiesību institūts “A” ir uzskatāms par daļu no Vācijas publiskās kārtības, tad arī tiesību institūts “B”, kas ir saistīts ar tādām pašām vai līdzīgām vērtībām kā tiesību institūts “A”, ir uzskatāms par daļu arī no Latvijas publiskās kārtības.

8. Latvijas materiāltiesiskās publiskās kārtības klauzulā ietilpst aizliegums tāda rakstura maksājumiem, kuru apmērs būtiski pārsniedz kreditoram nodarītā faktiskā kaitējuma, kreditora faktisko izdevumu, veiktā darba un ieguldījumu atlīdzību, un šo maksājumu sakarā nepastāv tiesiski pamatoti apsvērumi, kuru dēļ būtu pieļaujamas atkāpes no vispārējiem noteikumiem par kreditora un parādnieka tiesību un saistību samērīgumu.

9. Ņemot vērā iepriekšējo secinājumu, par daļu no Latvijas materiāltiesiskās publiskās kārtības uzskatāmi arī Latvijas civiltiesību sistēmas svarīgākie noteikumi, piemēram, Civillikuma 1716.–1724.¹ pantos paredzētais pārmērīgu līgumsodu ierobežojums, Civillikuma 1764. pantā paredzētais nesamērīgu procentu aizliegums; paplašinātas solidāras atbildības aizliegums ārpus Civillikuma 1672. pantā noteiktajiem pamatiem, Civillikuma 1656. un 1657. pantos paredzētie noteikumi parādnieka atbrīvošanai no nokavējuma sekām, ja nokavējums ir iestājies, bet parādnieks nav pie tā vainojams, kā arī Civillikuma 1763. panta 1. punktā noteiktais, ka procentu pieaugums apstājas, kad vēl nesamaksāto procentu daudzums sasniedzis kapitāla lielumu.

10. Ja atbildētāja vai parādnieka pieteikumā par citā dalībvalstī pieņemta nolēmuma izpildes un atzīšanas atteikumu kā iespējamais atteikuma pamats ir norādīta pretruna Latvijas publiskajai kārtībai, tiesa, izlemjot šo pieteikumu, pārbauda nevis paša nolēmuma Latvijas publiskajai kārtībai, bet gan to tiesisko seku, kuras rastos nolēmuma atzīšanas rezultātā, atbilstību Latvijas

publiskajai kārtībai, t.i., vai pati atzīšana nav pretrunā Latvijas kā izpildes valsts publiskajai kārtībai.

11. Lai nodrošinātu, ka citās dalībvalstīs pieņemtu tiesas nolēmumu atzīšanas un izpildes atteikuma jautājumos Latvijas tiesu prakse un judikatūra ir izsvērtāka un pamatotāka, Latvijā būtu lietderīgi ieviest regulējumu, ka apgabaltiesas lēmums minētā atzīšanas un izpildes atteikuma jautājumā ir pārsūdzams vēl arī Senātā, līdzīgi kā tas ir, piemēram, Vācijā.

12. Šobrīd ir konstatējams būtisks trūkums Briseles Ia regulas 44. pantā paredzēto atbildētāja vai parādnieka tiesību īstenošanā, lūdzot piemērot pagaidu aizsardzību, ja atbildētājs vai parādnieks iesniedz pieteikumu par attiecīgā dalībvalsts tiesas nolēmuma atzīšanas un izpildes atteikumu. Proti, ja atbildētājs vai parādnieks par citā dalībvalstī pret viņu pieņemtu tiesas nolēmuma izpildi Latvijā uzzina tikai tad, kad zvērināts tiesu izpildītājs atbilstoši Civilprocesa likuma 555. panta pirmajai daļai paziņo parādniekam par pienākumu izpildīt nolēmumu 10 dienu laikā, var izveidoties situācija, ka zvērināts tiesu izpildītājs ir veicis piedziņu šī nolēmuma izpildei pirms vēl Latvijas tiesa ir izlēmusi jautājumu par pagaidu aizsardzības piemērošanu saistībā ar atbildētāja vai parādnieka iesniegto pieteikumu par citā dalībvalstī pieņemtā tiesas nolēmuma atzīšanas un izpildes atteikumu. Lai novērstu šādu Latvijas tiesību sistēmas trūkumu, autors aicina Latvijas likumdevēju apsvērt efektīva risinājuma ieviešanu, piemēram, papildinot Civilprocesa likuma 560. panta pirmajā daļā norādītos gadījumus, kad zvērinātam tiesu izpildītājam ir pienākums apturēt izpildi lietvedību, nosakot, ka šāds gadījums iestājas arī tad, ja parādnieks atbilstoši Briseles Ia regulas 44. – 46. punktam ir iesniedzis tiesā pieteikumu par citas dalībvalsts tiesas nolēmuma atzīšanas un izpildes atteikumu un ir lūdzis arī pagaidu aizsardzības piemērošanu, un Latvijas tiesa šo pieteikumu vēl nav izskatījusi.